



LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023 – 2027

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy



Fundusze
Europejskie



Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską



Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

maj 2026

Spis treści

I.	CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	3
1.	Nazwa LGD i forma prawna	3
2.	Opis tworzenia partnerstwa terytorialnego i doświadczenie LGD	3
3.	Struktura LGD	4
4.	Proces decyzyjny	4
5.	Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	4
II.	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR	6
III.	PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	9
1.	Identyfikacja interesariuszy	9
2.	Informacje o procesie przygotowywania LSR	9
3.	Warsztaty i otwarte spotkania informacyjne	9
4.	Badania ankietowe	10
5.	Zbieranie uwag dotyczących LSR	11
6.	Udział interesariuszy w procesie wdrażania LSR	11
IV.	ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR	14
V.	SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ, SYNERGIA	25
VI.	CELE I WSKAŹNIKI	35
VII.	SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	41
1.	Charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD	41
2.	Rozwiązania formalno-instytucjonalne	41
3.	Formy wsparcia operacji w ramach LSR	41
4.	Cel i założenia tworzenia procedur	42
5.	Formułowanie i zmiana kryteriów wyboru	42
6.	Określenie innowacyjności w sposobie oceny operacji	42
7.	Określenie inkluzywności w sposobie oceny operacji	43
VIII.	PLAN DZIAŁANIA	44
IX.	PLAN FINANSOWY LSR	45
1.	Źródła finansowania działalności LGD.	45
2.	Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR	45
X.	MONITORING I EWALUACJA	47
	Spis tabel:	55

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i prawnych, w tym jednostek sektora finansów publicznych. Stowarzyszenie posiada osobowość prawną, którą nabyło z dniem 23.04.2008 r. – data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, nr KRS: 0000303559

Nadzór nad stowarzyszeniem sprawuje marszałek województwa zachodniopomorskiego. Podmiot może prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Stowarzyszenie w swojej strukturze posiada cztery organy kolegialne: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisję Rewizyjną oraz Radę.

2. Opis tworzenia partnerstwa terytorialnego i doświadczenie LGD

Lokalna Grupa Działania jest usytuowana na obszarze czterech gmin powiatu polickiego. Gminy ściśle współpracują ze sobą w wielu dziedzinach i graniczą ze sobą. Nowe Warpno (gmina miejsko – wiejska) graniczy z Policami (gmina miejsko – wiejska), Police z Dobrą, a Dobra (gmina wiejska) z Kołbaskowem (gmina wiejska). Obszar LGD położony jest po lewej stronie Odry, a od zachodniej strony kończy się na granicy z Niemcami.

Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy powstała w celu prowadzenia działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich oraz mobilizacji i integracji mieszkańców do aktywnego udziału w tym procesie. W sierpniu 2007 roku, z potrzeby współdziałania na polu promowania aktywności społecznej i wspierania rozwoju opartego na lokalnych zasobach, w sposób oddolny wśród samorządowców, liderów lokalnych, przedsiębiorców, stowarzyszeń oraz mieszkańców gmin powiatu polickiego zrodziła się idea utworzenia wspólnej płaszczyzny współpracy dla samorządów, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i mieszkańców.

W 2008 roku utworzono stowarzyszenie i wpisano je do KRS. Następnie LGD wspólnie z wszystkimi grupami społecznymi stworzyło Lokalną Strategię Rozwoju, którą realizowało w latach 2007 – 2014. W ramach działania 4.1/413 „Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju” stowarzyszenie zebrało 81 wniosków, z czego dofinansowanie uzyskało 37. Powstały wówczas obiekty, dzięki którym możliwa jest integracja mieszkańców (świetlica, skatepark, teren rekreacyjny) oraz zwiększyła się atrakcyjność turystyczna obszaru (20 placów turystyczno – rekreacyjnych).

W ramach działania 4/4.31 „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” stowarzyszenie wspierało działania aktywizujące mieszkańców poprzez warsztaty, konkursy kulinarne, szkolenia. Łącznie zrealizowano 99 warsztatów. Celem w ramach tego działania była wspólna inicjatywa LGD, sołectw, organizacji pozarządowych, integrowania społeczności lokalnej. Dzięki dotychczasowej działalności stowarzyszenia udało się wzmocnić lokalną tożsamość, zintegrować i zaktywizować mieszkańców i pokazać możliwości, jakie daje korzystanie z dofinansowania ze środków unijnych.

W latach 2007-2015 LGD „Dobre Gminy” podejmowała samodzielnie lub we współpracy z innymi podmiotami inicjatywy, które miały zasadniczy wpływ na budowanie partnerstwa w ramach LGD, aktywizację i integrację społeczną mieszkańców obszaru oraz rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Od maja 2008 r. do czerwca 2015 r. LGD wdrażała Lokalną Strategię Rozwoju w ramach Osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 na obszarze wyżej wymienionych 4 gmin. Inicjatywa ta miała istotny wpływ na wzrost aktywności społecznej mieszkańców, która przejawiała się m.in.

- a) w zakładaniu organizacji pozarządowych i przygotowaniu projektów do wsparcia z Osi 4 LEADER;
- b) nawiązywanie współpracy podmiotów w zakresie rozwoju lokalnego
- c) nabywanie umiejętności i doświadczenia w zakresie wdrażania LSR przez pracowników Biura LGD (ich doświadczenie zostanie wykorzystane we wdrażaniu LSR w latach 2023 - 2027) i organy statutowe organizacji.

W ramach wdrażania LSR w latach 2009-2015 mieszkańcy wykazali się dużą aktywnością. W konkursach ogłoszonych przez LGD złożyli wnioski w ramach których m.in.:

- a) poprawiła się infrastruktura społeczna i rekreacyjna w małych miejscowościach (świetlice wiejskie i środowiskowe, place rekreacji);
- b) zaczęła rozwijać się na całym obszarze wsparcia przedsiębiorczość bazująca w oparciu o produkty lokalne i infrastrukturę turystyczną,
- c) rozwój i wyposażenie świetlic wiejskich przyniosło integrację społeczną oraz miejsca prowadzenia działań edukacyjnych, inicjatyw społecznych i kulturalnych.

Na bazie efektów i osiągnięć z poprzedniego okresu wdrażania inicjatywy LEADER, tj. wykonanej infrastruktury turystycznej, powstaniu mikroprzedsiębiorstw produkujących produkty lokalne i oferujących usługi turystyczne, LGD zamierza w jeszcze większym stopniu aktywizować lokalną społeczność w kierunku podejmowania działalności gospodarczej oraz wspierać tworzenie nowych miejsc pracy w istniejących lokalnych przedsiębiorstwach.

Ponadto w odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby organizacja planuje podejmować inicjatywy na rzecz społecznej integracji i współpracy pomiędzy różnymi podmiotami na obszarze wsparcia.

3. Struktura LGD

Obecnie w skład Lokalnej Grupy Działania wchodzi mieszkańcy wszystkich gmin członkowskich, którzy reprezentują różne sektory, tj. sektor publiczny, gospodarczy oraz społeczny. Dzięki czemu skład grupy reprezentuje lokalną społeczność. Sposób rozszerzania składu stowarzyszenia jest opisany w III rozdziale Statutu, a stowarzyszenie jest otwarte dla każdego nowego członka/ partnera z obszaru LGD. Skład grupy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności.

4. Proces decyzyjny

Proces podejmowania decyzji w LGD Dobre Gminy jest podzielony pomiędzy jego organy, a ich kompetencje zapisane w Statucie.

Walne Zebranie Członków zgodnie z § 17 ust.5 pkt.2 podejmuje decyzje dotyczące przyjęcia Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowaną przez biuro LGD z uwzględnieniem konsultacji społecznych oraz dzieli środki w ramach PS WPR oraz innych funduszy.

Do kompetencji Rady należy natomiast wybór wniosków do dofinansowania w ramach LSR oraz ustalenie kwot dofinansowania. W skład Rady wchodzi przedstawiciele trzech grup interesu: 3 członków publicznych, 2 społecznych i 2 gospodarczy zatem ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Nadzór nad prawidłową działalnością LGD CIW pełni **Komisja Rewizyjna** jako organ kontroli wewnętrznej. Dodatkowo, **nadzór** nad funkcjonowaniem LGD pełni też Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego.

5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji, które zostaną zrealizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju oraz ustalenie kwot wsparcia dla poszczególnych projektów. Przez „operację” rozumie się projekt, umowę, przedsięwzięcie, które realizuje cele zapisane w LSR. Poprzez wybór operacji do dofinansowania rozumie się ocenę przez Radę wniosków za pomocą kart oceny zgodności z LSR oraz lokalnymi kryteriami wyboru. Szczegółowy proces wyboru operacji do dofinansowania został opisany w Regulaminie Rady.

Kwestie formalno – prawne funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy zostały ujęte w wewnętrznych dokumentach tj. Statut, Regulamin Rady, Regulamin pracy biura LGD, Regulamin Komisji Rewizyjnej, Regulamin pracy Zarządu. Dla zapewnienia odpowiedniej realizacji LSR, stowarzyszenie zadbało o właściwe kompetencje, zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Osoby zaangażowane do pełnienia wybranych funkcji w organach Stowarzyszenia oraz w biurze LGD posiadają stosowną wiedzę i doświadczenie. W wymienionych dokumentach zawarto wymagania dotyczące kompetencji jakie powinien posiadać członek stowarzyszenia, aby pełnić daną funkcję w organach LGD.

Tabela 1 Wykaz dokumentów o charakterze decyzyjnym

Lp.	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie formalno - prawne
1	Statut	- postanowienia ogólne, cele i zadania stowarzyszenia, wskazanie organu nadzoru, - zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz w jej organach - określenie wymagań składu oraz kompetencji wszystkich organów Stowarzyszenia - opis sposobu podejmowania decyzji - zasady rozwiązywania Stowarzyszenia
2	Regulamin Rady	- szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady LGD (sposób informowania członków o posiedzeniu, dostępu do projektów, uchwał) - zasady głosowania, podejmowania uchwał, sposobu oceny wniosków o dofinansowanie - Procedura wyłączenia członka Rady z udziału w wyborze operacji - zasady protokołowania posiedzeń
3	Regulamin pracy biura	- zadania biura - struktura biura - kompetencje dyrektora biura - zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, - zakresy obowiązków pracowników biura
4	Regulamin Komisji Rewizyjnej	- zasady zwoływania i organizacji posiedzeń komisji - zasady prowadzenia działań kontrolnych - zasady protokołowania posiedzeń
5	Regulamin pracy Zarządu	- zasady zwoływania i organizacji posiedzeń zarządu - zasady głosowania, podejmowania uchwał - zasady protokołowania posiedzeń.

Uzasadnieniem partnerstwa lokalnego jest spójność obszarowa, kulturowa i przyrodnicza. Położenie geograficzne wzdłuż granicy niemieckiej, dostęp do spójnych, przenikających granice poszczególnych jednostek administracyjnych walorów przyrodniczych, dostęp do akwenów wodnych oraz połączenie tras rowerowych, szlaków wodnych, konnych, współdziałanie organizacji pozarządowych. Szeroka partycypacja społeczna opisana została szczegółowo w rozdz. III. Liczny udział mieszkańców w ankietach i spotkaniach oraz zaangażowanie w proces przygotowania dokumentu uzasadnia trafność, adekwatność odpowiedzialność i efektywność wdrażania LSR. W rozdziale X. opisano szczegółowo monitoring i ewaluację oraz proces komunikacji służący pogłębieniu zaangażowania lokalnej społeczności we wdrażaniu strategii.

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

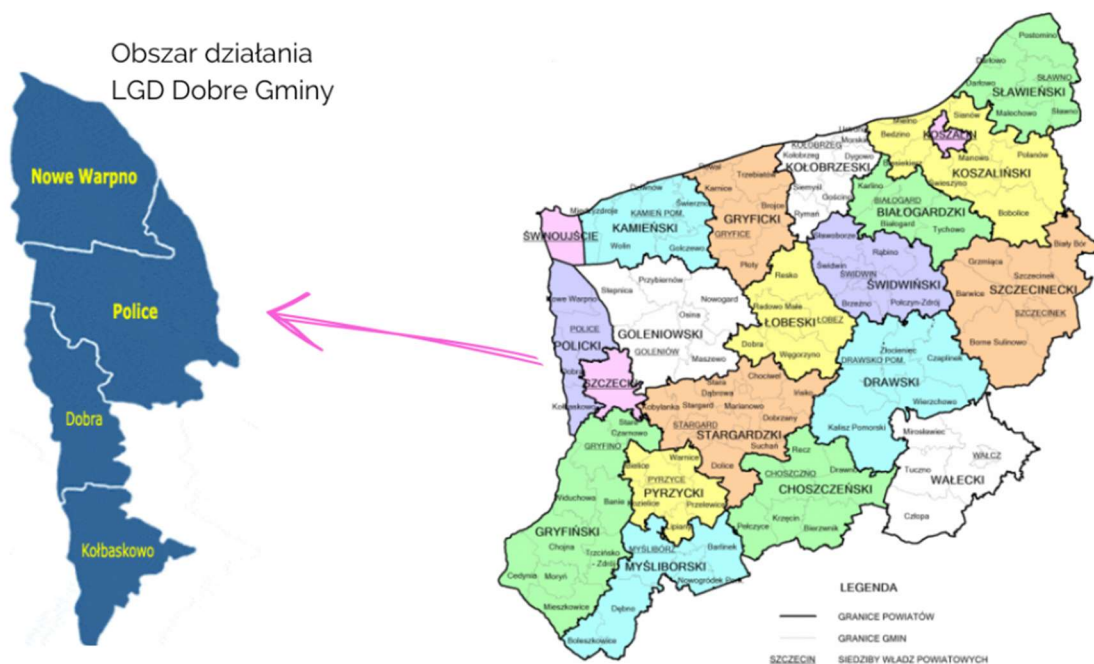
Obszar działalności Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy” obejmuje obszar jednej jednostki administracyjnej powiatu polickiego w województwie zachodniopomorskim. Obszar jest spójny społecznie, gospodarczo, przestrzennie i środowiskowo. Odpowiada klasyfikacji obszarowej na poziomie subregionalnym poniżej NUTS 3. Obejmuje gminy wchodzące w skład 1 powiatu. Obszar oddziaływania LSR obejmuje jednorodne, spójne społecznie i funkcjonalnie terytorium, które charakteryzuje się wspólnymi tradycjami, lokalną tożsamością, poczuciem przynależności lub wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami. Obszar LGD jest spójny przestrzennie i funkcjonalnie. Powiat Policki to jedyny polski powiat położony po lewej stronie Odry, graniczący na całej swojej zachodniej granicy z Niemcami.

Występujące na obszarze LGD zagrożenia naturalne i środowiskowe, w tym:

- ryzyko podtopień - przykłady: cofka z Bałtyku i silny północny wiatr w styczniu 2012 r. spowodowały lokalne podtopienia i podniesienie poziomu wód w Zalewie Szczecińskim; straż pożarna w Policach prowadziła działania ratownicze na terenie powiatu, m.in. w okolicach Police i Nowego Warpna. Styczeń 2025 r. – kolejna intensywna cofka w wyniku sztormu i silnego północnego wiatru spowodowała podniesienie poziomu wody w Zalewie Szczecińskim i Odrze, co wiązało się z lokalnymi podtopieniami oraz licznymi interwencjami straży pożarnej w powiecie polickim, w tym na terenie gmin Police, Nowe Warpno i sąsiednich obszarów,
- zagrożenia środowiskowe i przemysłowe - dominującą aktywnością gospodarczą jest Grupa Azoty Zakłady Chemiczne „Police” SA, co wiąże się z ryzykiem wypadków chemicznych, awarii instalacji oraz zanieczyszczeń powietrza, wód i gleby. Na terenie powiatu istnieją historyczne i istniejące punkty zanieczyszczenia (m.in. składowiska odpadów, kanał Łarpi), co podnosi ryzyko zanieczyszczenia wód gruntowych i gleb w długim okresie
- możliwość wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz przerw w dostawach energii i usług,

wymagają zwiększenia poziomu przygotowania mieszkańców do samodzielnego i zbiorowego reagowania.

LGD Dobre Gminy to region posiadający wiele zalet inwestycyjnych oraz wspaniałe walory turystyczne i przyrodnicze. **Cztery gminy wchodzące** w skład Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy: 2 wiejskie Dobra i Kołbaskowo oraz 2 miejsko-wiejskie: Nowe Warpno i Police (z wyłączeniem miasta: Police) tworzą na obszarze ok. 654 km kw. zróżnicowany przyrodniczo, gospodarczo i społecznie obszar. Położony jest on na Równinie Wkrzańskiej i na Wzniesieniach Szczecińskich, nad Doliną Dolnej Odry. Obejmuje Puszcę Wkrzańską z Rezerwatem Świdwie oraz tereny objęte ochroną NATURA 2000. Granicami LGD są: od północy Zalew Szczeciński, od wschodu i południa rzeka Odra i Szczecin, a od zachodu granica państwowa z Niemcami (landy Meklemburgia-Pomorze Przednie i Brandenburgia). Położenie jest elementem, który wyróżnia cały obszar LSR nie tylko na tle województwa, ale także kraju. Wpływa to na jego atrakcyjność turystyczną i spójność terytorialną. Analizowany obszar jest dobrze skomunikowany z najbliższymi dużymi miastami. Przez ten teren przebiegają ważne szlaki komunikacyjne. Planowana jest budowa Obejścia Zachodniego Miasta Szczecina, co zapewni szybką łączność w kierunku Świnoujścia i Gdańska, jednocześnie zapewniając wyłączenie transportu ciężkiego z przebiegu po terenach zurbanizowanych. Uzupełnieniem jest budowa Szczecińskiej Kolei Metropolitalnej oraz rozwinięta komunikacja publiczna – sieć autobusowa oraz sieć przebiegających przez poszczególne gminy LGD wraz z połączeniem przez granicę państwa ścieżek rowerowych na całym obszarze. Przyczynia się do łatwiejszego dostępu terenu LGD dla turystów zagranicznych i krajowych. Jak wynika z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców, **położenie geograficzne jest jednym z ważniejszych atutów obszaru LGD**. Takie stanowisko ma ponad połowa ankietowanych (52,6%). Wskazując potencjał obszaru w kierunku rozwoju turystyki, szczególnie weekendowej, aktywnej, skierowanej do wszystkich grup wiekowych i sprawnościowych.



Mapa obszaru LGD wraz z usytuowaniem na mapie województwa.

Powierzchnia gmin tworzących Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dobrze Gminy” wynosi 65 405 ha. Największy teren zajmuje gmina Police (21 441 ha) z wyłączeniem miasta Police, najmniejszy – gmina Kołbaskowo (10 548 ha). Obszar Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobrze Gminy” jest obszarem na którym przeważają lasy i grunty leśne (22815 ha) zajmujące 36,33% całej powierzchni. Gminy tworzące LGD tworzą zwarty geograficznie obszar.

Tabela 2 Użytkowanie powierzchni na terenie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobrze Gminy”

GMINA	POWIERZCHNIA	UŻYTKI ROLNE	UŻYTKI LEŚNE	NIEUŻYTKI
POLICE (obszar wiejski)	21441 ha	5424 ha	12398,4 ha	866 ha
NOWE WARPNO	19788 ha	992 ha	7155,0 ha	126 ha
KOŁBASKOWO	10548 ha	7331 ha	722,0 ha	1440 ha
DOBRA	11028 ha	4394 ha	2540,0 ha	496 ha

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Na całym obszarze LGD Dobrze Gminy będą wdrażane w latach 2023 – 2027 **dwa fundusze**, z których skonstruowano budżet LSR – środki z Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej (**PS WPR**) oraz z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (**EFS+**)

Wewnętrzna spójność obszaru LSR (społeczna, gospodarcza i środowiskowa) wynika z następujących uwarunkowań:

- walory krajobrazowo – przyrodnicze** - cały obszar LSR charakteryzują: wyjątkowy krajobraz i przyroda. Jedna trzecia obszaru jest objęta ochroną w specjalnych strefach;

2. **walory historyczno-kulturowe** - we wszystkich gminach obszaru LSR występują cenne zabytki objęte ochroną konserwatorską. Wśród nich można wymienić wiele historycznych układów urbanistycznych, cenną architekturę sakralną, cmentarze. Są to atuty, które podnoszą atrakcyjność obszaru i wyróżniają go;
3. **sieciowa infrastruktura turystyczna** - na całym obszarze LSR w latach 2011-2014 powstała nowa sieciowa infrastruktura turystyczna, występuje potencjał do oznakowania i promocji szlaków wodnych, nordic walking, konnych, rowerowych - wg stanu na rok 2022 funkcjonuje 114 km ścieżek rowerowych. Infrastruktura promuje walory turystyczne obszaru LGD. Dzięki temu mogą powstawać sieciowe pakiety turystyczne.
4. **aktywność i liczba organizacji pozarządowych** działających w różnych obszarach;
5. **znaczny wzrost liczby ludności i potencjał rozwojowy;**
6. **zbyt małe wykorzystanie potencjału gospodarczego związanego z turystyką**
7. **doświadczenie we wdrażaniu LSR** w latach 2009-2014: wdrażanie LSR w latach 2009-2014 stworzyło warunki do współpracy i integracji mieszkańców oraz podmiotów prawnych z całego obszaru LSR.

Obszar Stowarzyszenia LGD Dobre Gminy funkcjonuje w warunkach zwiększonej niepewności społeczno-gospodarczej, wynikającej z aktualnej sytuacji geopolitycznej, postępujących zmian klimatycznych oraz rosnącej liczby zagrożeń o charakterze hybrydowym, w tym zagrożeń informacyjnych i cybernetycznych. Uwarunkowania te mają bezpośredni wpływ na poziom bezpieczeństwa mieszkańców oraz zdolność społeczności lokalnych do reagowania w sytuacjach kryzysowych.

W odpowiedzi na powyższe wyzwania, w dokumentach strategicznych i programowych Unii Europejskiej oraz w ramach programu Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego (FEPZ) wzmocniono znaczenie działań ukierunkowanych na rozwój kompetencji społecznych, zawodowych i obywatelskich, w tym w szczególności kompetencji związanych z uczeniem się przez całe życie, adaptacyjnością oraz zdolnością reagowania na zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze. Wprowadzone na poziomie programu ukierunkowanie wsparcia EFS+ (cel EFS+.CP4.G) obejmuje m.in. działania sprzyjające podnoszeniu i zmianie kwalifikacji, rozwijaniu kompetencji cyfrowych i przedsiębiorczych, a także wzmacnianiu zdolności do funkcjonowania w warunkach dynamicznych zmian.

Uwzględnienie w LSR działań odnoszących się do budowania odporności społecznej oraz wzmacniania kompetencji mieszkańców w tym zakresie wynika z konieczności dostosowania strategii do aktualnych ram programowych FEPZ oraz kierunków interwencji określonych na poziomie europejskim i regionalnym.

Jednocześnie kierunek ten pozostaje w bezpośredniej zgodności ze zidentyfikowanymi potrzebami obszaru LSR. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej oraz wyniki przeprowadzonych badań i konsultacji na etapie tworzenia dokumentu wskazują na istotne wyzwania związane z funkcjonowaniem rynku pracy, w tym ograniczoną dostępność stabilnych miejsc zatrudnienia, sezonowość gospodarki w części obszaru, a także trudności w wejściu lub powrocie na rynek pracy, szczególnie wśród osób młodych, kobiet oraz osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Występuje również potrzeba podnoszenia i aktualizacji kwalifikacji mieszkańców w związku ze zmieniającymi się wymaganiami pracodawców oraz postępującą cyfryzacją życia społeczno-gospodarczego.

Dodatkowo, rozproszona struktura osadnicza, relatywnie niska gęstość zaludnienia oraz ograniczony dostęp do wyspecjalizowanych usług edukacyjnych i szkoleniowych powodują, że mieszkańcy obszaru mają utrudniony dostęp do oferty umożliwiającej rozwój kompetencji i elastyczne dostosowanie się do zmian na rynku pracy. W kontekście zachodzących zmian demograficznych, w tym starzenia się społeczeństwa, szczególnego znaczenia nabiera również wspieranie uczenia się przez całe życie oraz utrzymania aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców.

W tym ujęciu działania ukierunkowane na rozwój kompetencji, zwiększanie zdolności adaptacyjnych oraz wzmacnianie odporności społecznej nie tylko odpowiadają na kierunki wsparcia określone w programie FEPZ, ale stanowią adekwatną odpowiedź na realne potrzeby obszaru LSR, przyczyniając się do poprawy sytuacji mieszkańców na rynku pracy, zwiększenia ich mobilności zawodowej oraz zdolności do funkcjonowania w zmieniających się warunkach społeczno-gospodarczych.

Grupy interesów

Działalność LGD będzie skierowana do poniższych grup interesów:

1. **Grupy osób w niekorzystnej sytuacji**, do których planuje się adresować działania ukierunkowane na ich aktywizację społeczną, kreowanie postaw przedsiębiorczych oraz rozwój infrastruktury społeczno-kulturalnej do których będzie skierowana pomoc w ramach **PS WPR oraz EFS+**:
 - **osoby z niepełnosprawnościami**, które mają ograniczone relacje ze swoim środowiskiem społecznym i nie angażują się w życie lokalne oraz mają ograniczone możliwości szkolenia zawodowego i ich **opiekunowie**;
 - mieszkańcy osiedli popegeerowskich
 - seniorzy
 - osoby młode (do 25 roku życia)
2. **Przedstawiciele trzeciego sektora** (organizacje pozarządowe, OSP, kościoły i związki wyznaniowe, grupy nieformalne, w tym Koła Gospodyń Wiejskich, itp.) – podmioty zaangażowane na rzecz zachowania lokalnego dziedzictwa, integracji społecznej i rozwoju lokalnego.
3. **Jednostki sektora finansów publicznych** (władze publiczne i instytucje publiczne) – jako podmioty odpowiedzialne m.in. za rozwój infrastruktury, politykę kulturalną i społeczną.
4. **Przedsiębiorcy i lokalni wytwórcy** – podmioty, które rozwijają przedsiębiorczość na obszarze LSR i generują miejsca pracy.

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Lokalna Strategia Rozwoju „Dobre Gminy” została przygotowana z uwzględnieniem zasad partnerstwa i partycypacji społecznej na każdym etapie przygotowania dokumentu. W trakcie opracowywania strategii wykorzystane zostały techniki partycypacji, dzięki którym do opracowania dokumentu włączono społeczność lokalną, liderów lokalnych, partnerów oraz przedstawicieli różnych grup społecznych, instytucji publicznych i organizacji. **LSR został opracowany samodzielnie przez członków stowarzyszenia z udziałem społeczności lokalnej na każdym etapie przygotowywania dokumentu.**

Na etapie diagnozy i wyznaczania obszarów tematycznych, identyfikacji szans oraz wyznaczania celów wykorzystano następujące metody partycypacji społecznej:

1. identyfikacja interesariuszy;
2. informacja o procesie przygotowywania LSR;
3. warsztaty w podziale na interesariuszy: z instytucjami, z przedsiębiorcami, z organizacjami pozarządowymi, z mieszkańcami;
4. badania ankietowe;
5. zbieranie uwag.

1. Identyfikacja interesariuszy

Podczas prac nad LSR opracowano listę interesariuszy, których udział w przygotowaniu dokumentu był niezbędny ze względu na pozyskanie jakościowych i ilościowych danych źródłowych oraz zapewnienie specjalistycznego spojrzenia na problemy oraz ich właściwą interpretację, a także nawiązanie i utrzymanie kontaktu ze społecznością lokalną. Interesariuszy podzielono w następujący sposób:

- 1) członkowie stowarzyszenia,
- 2) przedstawiciele instytucji publicznych, spółek gminnych, zakładów budżetowych, jednostek organizacyjnych, instytucji kultury, sportu i in;
- 3) organizacje pozarządowe, fundacje, stowarzyszenia, kluby, ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, sołtysi, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (PSONI w Policach, Zakład Aktywizacji Zawodowej w Dobrej.
- 4) przedsiębiorcy,
- 5) potencjalni wnioskodawcy
- 6) mieszkańcy.

2. Informacje o procesie przygotowywania LSR

Proces opracowywania LSR rozpoczął się od zamieszczenia informacji o zasadach działania LGD, założeniach i korzyściach z wdrożenia programu zachęcając mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacje pozarządowe do włączenia się w przygotowanie dokumentu oraz formułowanie potrzeb, celów oraz propozycji przedsięwzięć. Informacje zostały upublicznione na stronach internetowych poszczególnych gmin – członków stowarzyszenia. Do 10 maja zbierane były ankiety służące opracowaniu diagnozy, określeniu potencjału LGD, wyznaczeniu obszarów tematycznych i celów, wyzwań, problemów do rozwiązania/ łagodzenia, wyzwań i rozpowszechniono je za pośrednictwem rad sołeckich wśród mieszkańców. Ankiety rozpowszechniane były w sposób zwyczajowo przyjęty (informacje za pośrednictwem rad sołeckich, organizacji, przedsiębiorców, OPS, PUP, Gminnej Rady Działalności Pożytku Publicznego). Zachęcano do udziału w warsztatach, spotkaniach informacyjnych, konsultacjach oraz przedstawianiu propozycji przedsięwzięć a także spotkaniach indywidualnych.

Rozpoczęto również prace nad przygotowaniem diagnozy dla obszaru LGD w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej.

3. Warsztaty i otwarte spotkania informacyjne

Po przeprowadzeniu ankiety i diagnozie poszczególnych sfer obszaru działania LGD zorganizowano warsztaty informacyjne i otwarte spotkania z mieszkańcami, przedsiębiorcami oraz osobami działającymi w III

sektorze. Przekazano informację za pośrednictwem portali informacyjnych gmin i zachęcono do wypełnienia ankiet, które stanowić miały podstawę do wyznaczenia celów i zgłaszania propozycji przedsięwzięć.

Przeprowadzona ankieta wskazała potencjał obszaru LGD, problemy do łagodzenia/ rozwiązania oraz wyzwania które stoją przed obszarem działania LGD w kolejnych latach.

W konsekwencji przeprowadzonej ankiety, spotkań informacyjnych oraz warsztatów opracowano diagnozę obszaru i wskazano 3 główne cele.

- I. Poprawa dostępu do małej infrastruktury**
- II. Włączenie społeczne**
- III. Wzmocnienie konkurencyjności obszaru**

Formy oraz terminy warsztatów informacyjnych zostały upublicznione na stronach internetowych poszczególnych gmin objętych obszarem działania LGD Dobre Gminy, na tablicach ogłoszeń, w sposób zwyczajowo przyjęty, przez rady sołeckie, przez asystentów rodziny OPS, PCPR i ZAZ wśród mieszkańców wykluczonych społecznie. Zorganizowano spotkania z Powiatowym Urzędem Pracy, MOK, OSIR, OPS, Strażą Miejską, spotkaniem z sołtysami. W spotkaniach wzięło udział łącznie 147 osób, przedstawiciele różnych grup interesariuszy. Warsztaty pozwoliły zidentyfikować i przeanalizować główne problemy społeczne, środowiskowe, techniczne, gospodarcze oraz przestrzenno – funkcjonalne. Prace służyły wyznaczeniu celów oraz powiązaniu ich z proponowanymi przedsięwzięciami.

Zorganizowano następujące spotkania informacyjne i warsztaty:

1. Spotkanie z mieszkańcami – 18.04.2023 Kołbaskowo, 20.04.2023, Dobra 24.04.2023 - Police, 25.04.2023 – Nowe Warpno.
2. Spotkanie z przedsiębiorcami – 8.05.2023
3. Spotkanie z organizacjami pozarządowymi, klubami sportowymi, jednostkami OSP, instytucjami kultury - 27.04. i 8.05.2023
4. Spotkanie z Powiatowym Urzędem Pracy, OPS, organizacjami pożytku publicznego – 8.05.2023

Warsztaty strategiczne z udziałem przedstawicieli władz gminnych i jednostek podległych odbyły się w dniach: 21.04.2023r., 26.04. 2023, 27.04.2023, 8.05.2023

Zaprezentowano obszar działania LGD w odniesieniu do zidentyfikowanego potencjału i potrzeb, zaprezentowano wypracowane oddolnie cele i przedsięwzięcia służące wykorzystaniu potencjału i zniwelowaniu potrzeb. Warsztaty pozwoliły zidentyfikować i przeanalizować główne problemy społeczne, środowiskowe, techniczne, gospodarcze oraz przestrzenno – funkcjonalne. Spotkania tematyczne z mieszkańcami terenów wiejskich, z przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi pozwoliły na wzmocnienie pogłębionej analizy specyfiki terenu i potrzeb, jak i ukazanie problemów i zależności, które nie wynikają wprost z danych statystycznych. Łącznie odbyły się 4 warsztaty i spotkania tematyczne.

4. Badania ankietowe

Kolejnym etapem włączenia mieszkańców do opracowywania LSR dla obszaru działania LGD Dobre Gminy było badanie ankietowe przeprowadzone w dniach 04.04.2023 – 26.04.2023 za pośrednictwem rad sołeckich i lokalnych liderów (na etapie opracowywania diagnozy obszaru oraz potrzeb) oraz 28.04.2023 – 10.05.2023 przez strony internetowe i spotkania bezpośrednie (na etapie wyznaczania celów i formułowania przedsięwzięć). Łącznie w badaniu ankietowym wzięło udział 67 osób. Ankieta pozwoliła wypowiedzieć się mieszkańcom, poznać ich punkt widzenia, potrzeby i pomysły. Badanie było okazją do pogłębienia diagnozy potrzeb i problemów społecznych, poznania wizji obszaru, a także okazją do przekazania mieszkańcom informacji czym jest Lokalna Grupa Działania, Lokalna Strategia Rozwoju, Program Leader, Europejski Fundusz Społeczny Plus, itp.

Badania jakościowe obejmowały wywiady pogłębione (wywiad za pośrednictwem rozmowy telefonicznej), które zostały przeprowadzone z lokalnymi ekspertami na etapie zarówno pogłębionej analizy jak i wyznaczania

celów i przedsięwzięć. Badania umożliwiły pozyskanie specjalistycznej wiedzy, danych od następujących instytucji: PUP, OPS, OSP, PCPR, PSONI, ZAZ. Wnioski z badań jakościowych posłużyły do opracowania części diagnostycznej, analitycznej oraz wyznaczania celów. 24.04.2023 – 26.04.2023.

5. Zbieranie uwag dotyczących LSR

Każdy etap przygotowywania LSR był publikowany na stronie internetowej stowarzyszenia www.lgddobregminy.pl w celu konsultacji i wprowadzenia ewentualnych zmian na wniosek mieszkańców. Uwagi można było składać za pomocą formularza kontaktowego umieszczonego na stronie lub telefonicznie.

Łącznie w trakcie trwania procesu przygotowania LSR interesariusze i partnerzy projektu złożyli 30 propozycji projektów i przedsięwzięć za pomocą kart.

Konsultacje społeczne zostały zaplanowane w dniach 10.05.2023 – 25.05.2023. W trakcie konsultacji społecznych odbyły się 2 spotkania z mieszkańcami i interesariuszami programu (16.05.2023 i 18.05.2023).

Całość procesu opracowywania LSR odbywało się przy współpracy z partnerami i interesariuszami programu w sposób zaplanowany, systematyczny, otwarty co będzie kontynuowane na etapie wdrażania programu oraz ewaluacji i monitoringu, co zostało opisane w rozdziale X.

6. Udział interesariuszy w procesie wdrażania LSR

W ramach działalności LGD kontynuowana będzie partycypacja na etapie wdrażania LSR czyli aktywny udział społeczności lokalnych w wydarzeniach na terenie LGD Dobre Gminy.

W ramach działań wdrożeniowych przewidziano partycypację społeczną poprzez:

Działania informacyjno-promocyjne skierowane do mieszkańców m.in. poprzez organizację warsztatów, spacerów studyjnych. Przewidziano 2 spotkania z mieszkańcami i 2 z innymi interesariuszami rocznie na etapie wdrażania. Spotkania będą służyć zaznajomieniu mieszkańców z aktualnie prowadzonymi działaniami, ale też będą miały znaczenie dla monitorowania efektów prowadzonych działań, ponieważ będą służyły zbieraniu danych ankietowych o ich odbiorze i efektach obserwowanych przez mieszkańców. Będą również miały na celu wspieranie Partnerów w realizacji planowanych projektów oraz zachęcanie do włączania się w działania organizowane przez LGD, nawiązywanie współpracy oraz pozyskiwanie grantów.

Planowane działania:

1. Organizacja stałego Punktu informacyjnego w Biurze LGD „Dobre Gminy”, w ramach którego zapewnione będzie doradztwo i wsparcie.
2. Wsparcie przez Biuro LGD „Dobre Gminy” edukacyjne i doradcze dla organizacji pozarządowych, wspierające ich zdolność instytucjonalną do zaangażowania się w realizację projektów społecznych. Każdorazowo przed naborem przewidziane są szkolenia/warsztaty dla potencjalnych beneficjentów.
3. Prowadzenie strony internetowej LGD „Dobre Gminy” zapewniającej bieżące informacje na temat możliwości pozyskania wsparcia ze środków zewnętrznych na realizację projektów oraz zawierające aktualne informacje na temat postępów wdrażania LSR, harmonogramy naborów. Aktualizacja: Biuro LGD.
4. Zaangażowanie Biura LGD w działania partycypacyjne przez udział w spotkaniach z mieszkańcami, organizację warsztatów i spotkań z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi oraz przedsiębiorcami.
5. Publikowanie ankiet, aktualizacji LSR, zachęcanie do wyrażania opinii przez mieszkańców – aktualizacja nie częściej niż raz w roku.

W działania związane z wdrażaniem LSR zaangażowane zostaną także środowiska współpracujące: rady sołeckie, stowarzyszenia, kluby, OPS, OSP, organizacje kultury, sportu, szkoły. Tym samym LSR zostanie wdrożony w ścisłej współpracy z partnerami – przedstawicielami środowiska gospodarczego, organizacji społecznych oraz instytucji publicznych działających na obszarze działania LGD. Do procesu włączona zostanie społeczność lokalna. Mieszkańcy działający przez rady sołeckie w poszczególnych miejscowościach obszaru LSR są zainteresowane współpracą i współdziałaniem na rzecz wdrażania strategii. Przyczyniły się do tego niewątpliwie funkcjonujące w województwie zachodniopomorskim (za pośrednictwem Marszałka Województwa) granty sołeckie oraz budżety

obywatelskie w poszczególnych gminach. Zauważalny jest wzrost aktywności lokalnej w ostatnich latach, inicjatywa, współpraca, szukanie informacji, możliwości pozyskania środków na realizację pomysłów i inicjatyw, tworzenie grup wsparcia i szybka komunikacja. Wykorzystanie wykształconych w ostatnich latach nowych sposobów komunikacji (FB, WhatsApp, grupy, Instagram, messenger itp) pozwalają poszczególnym grupom na skuteczne dzielenie się informacją, efektywną współpracę, dzielenie się doświadczeniem, zadaniami, zasobami.

Wzmocnienie partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR proponowana jest przede wszystkim przez udział w działaniach integrujących lokalną społeczność, imprezach tematycznych, projektach budujących lokalną tożsamość, które będą realizowane na terenie całego LGD. Działania planowane do realizacji w celu zachęcania lokalnych społeczności do udziału we wdrażaniu strategii to przede wszystkim wykorzystanie mediów społecznościowych (FB, Instagram) oraz szerokie promowanie działań podczas imprez kulturalnych i sportowych na terenie LGD, informacja podczas spotkań i zebrań wiejskich organizowanych przez sołtysów. Efektywna komunikacja za pośrednictwem rad rodziców, grup fb czy whatsapp. Efektywna komunikacja będzie wykorzystywała nowe metody, kanały komunikacji oraz sposoby udostępniania informacji pozwalające na dotarcie z pełną informacją do szerszej publiczności. Istotnym sposobem na dotarcie jest włączanie się w inicjatywy klubów, stowarzyszeń organizujących imprezy i inicjatywy: kulturalne, historyczne, sportowe, ekologiczne, rajdy, spotkania, wykorzystanie mediów lokalnych i portali internetowych. Właściwe jest każdorazowo dokonanie analizy każdej z grup i wskazanie adekwatnego sposobu komunikacji co będzie miało miejsce na etapie wdrażania LSR, realizacji przedsięwzięć. Swoją wiarygodność i zaufanie społeczne LGD będzie budować przez angażowanie lokalnych liderów społecznych - członków LGD, organizację imprez, warsztatów, prowadzenie stałego punktu informacji (biuro LGD), aktualizowaną stronę i media społecznościowe. Na podstawie ilości informacji zwrotnej LGD na etapie ewaluacji będzie oceniano czy przekazy zostały prawidłowo odebrane i zrozumiałe. Na tej podstawie będą podejmowane decyzje oraz wprowadzane ewentualnie działania naprawcze. Przewidziano, iż proces informowania lokalnej społeczności będzie miał charakter otwarty i wykorzystujący alternatywne kanały komunikacji w sposób, który uwzględni dotarcie do różnych grup społecznych w sposób adekwatny (młodzież, seniorzy).

W poszczególnych rozdziałach wskazano informację w jaki sposób wykorzystano informacje pozyskane na etapie tworzenia LSR do opisu: diagnozy, wskazywania potrzeb, wyznaczania celów.

Zainteresowane strony, zidentyfikowane na etapie przygotowawczym (prawidłowość identyfikacji potwierdzona została na etapie prowadzenia działań partycypacyjnych) brały udział w przygotowywaniu dokumentu na każdym etapie jego tworzenia: diagnoza, identyfikacja szans, potrzeb wyznaczanie celów. W przygotowanie dokumentu zaangażowani byli jako reprezentanci społeczności lokalnej LGD: Stowarzyszenia UKS, UKL, stowarzyszenia turystyczne, sołtysi i rady sołeckie, koła gospodyń wiejskich, strażacy z OSP z każdej z gmin wchodzących w skład stowarzyszenia seniorzy, kluby sołeckie, mieszkańcy podczas spotkań z sołtysami, OPS, przedstawiciele osób niepełnosprawnych (PSONI, ZAZ, rodzice dzieci niepełnosprawnych działający w stowarzyszeniu na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną PSONI POLICE). Na etapie wdrażania LSR planuje się wspieranie relacji opartych na pogłębionej współpracy organów LGD i skutecznej komunikacji ze społecznością lokalną.

Istotnym elementem spotkań z ngo oraz osobami w niekorzystnej sytuacji była tematyka działań innowacyjnych, oryginalnych rozwiązań, które można wprowadzić na terenie LGD, wśród propozycji pojawiały się pomysły szkoleń i staży z zakresu utrzymania zieleni z wykorzystaniem grup wykluczonych, warsztaty ornitologiczne, zielarstwo (rozpoznawanie roślin i ich wykorzystanie), tworzenie lub oznakowanie tras przygodowych, zajęcia survivalowe, musicalowe, AI. Działania innowacyjne będą punktowane w naborach konkursowych.

Istotnym elementem podejmowanych działań jest włączenie ludzi młodych do tworzenia i aktywizowania oraz odpowiedzialności zarówno za społeczność lokalną jak i obszar LGD. Włączeniu młodzieży służyć ma zarówno wykorzystanie mediów społecznościowych w komunikacji jak i animowanie działań skierowanych tej grupy. Istotnym motorem podejmowania działań w tej grupie będą organizacje pozarządowe.

Na etapie partycypacji tworzenia LSR jak i planowania wdrażania dokumentu uwzględniono zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym: poszanowania praw podstawowych oraz przestrzegania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej; zasady równości kobiet i mężczyzn; zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; zgodność działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w artykule 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czynić poważnych szkód”.

W trakcie realizacji LSR nastąpiła zmiana programu Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego (FEPZ), która wprowadziła nowe ukierunkowanie środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, w szczególności w ramach celu EFS+.CP4.G dotyczącego wspierania uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.

Zmiana ta miała charakter zewnętrzny i wynikała bezpośrednio z aktualizacji zapisów programu FEPZ, co spowodowało konieczność dostosowania zapisów LSR do nowych ram interwencji. W odpowiedzi na powyższe powołano zespół roboczy, której zadaniem była analiza wprowadzonych zmian oraz przygotowanie propozycji aktualizacji zapisów LSR w zakresie wsparcia EFS+. Prace te koncentrowały się na zapewnieniu zgodności strategii z obowiązującymi dokumentami programowymi przy jednoczesnym zachowaniu spójności z wcześniej zidentyfikowanymi potrzebami obszaru.

Wypracowane propozycje zmian zostały następnie poddane konsultacjom, umożliwiając mieszkańcom, partnerom społecznym i gospodarczym oraz członkom LGD zgłaszanie uwag i opinii za pośrednictwem formularzy elektronicznych dostępnych na stronie internetowej LGD Dobre Gminy. Zgłoszone uwagi podlegały analizie, a ich uwzględnienie następowało w oparciu o zasadę zgodności z zakresem wsparcia określonym w programie FEPZ oraz spójności z celami LSR.

Proces ten zapewnił transparentność wprowadzanych zmian oraz umożliwił udział społeczności lokalnej w dostosowaniu strategii do zmienionych uwarunkowań programowych.

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

Diagnoza obszaru LSR powstała w oparciu o analizę dostępnych danych statystyki publicznej, GUS, danych pochodzących z Jednostek Sektora Finansów Publicznych oraz pozyskanych z wykorzystaniem metod partycypacyjnych, w tym badań ankietowych mieszkańców, spotkań warsztatowych, indywidualnych oraz konsultacji społecznych. Na tej podstawie zostały zidentyfikowane kluczowe grupy docelowe oraz problemy i wyzwania niezbędne do sformułowania celów rozwojowych, działań i wskaźników w LSR. Diagnoza obszaru oraz ludności LGD, cele i wskaźniki zostały opublikowane na stronach internetowych na etapie przygotowywania projektu LSR zgodnie z postępowaniem prac nad przygotowaniem dokumentu.

Ocena sytuacji społeczno – gospodarczej obszaru LGD Dobre Gminy została przeprowadzona w 3 sferach:

- społecznej,
- przestrzennej i infrastrukturalnej,
- gospodarczej,

W każdej ze sfer poddano analizie podstawowe uwarunkowania charakteryzujące poruszany temat lub branżę. Analiza została zakończona zidentyfikowaniem podstawowych problemów i potencjałów obszaru oraz jego mieszkańców.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW

Identyfikacja problemów w sferze społecznej

1. Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej.
2. Problemy społeczne związane z wykluczeniem społecznym osób w niekorzystnej sytuacji (osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie), a także seniorzy, osoby młode (do 25 r.ż.)
3. Znaczący wzrost liczby mieszkańców.
4. Niedostateczna oferta spędzania czasu wolnego dla poszczególnych grup społecznych.

Identyfikacja problemów w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej

1. Niezagospodarowane przestrzenie publiczne.
2. Niedostateczna liczba atrakcyjnych terenów publicznych, w tym urządzonych terenów rekreacji i wypoczynku.
3. Niewykorzystany potencjał wynikający z lokalizacji LGD w strefie nadwodnej, o wyjątkowych walorach przyrodniczych i historycznych, przy granicy z Niemcami oraz miastem Szczecin.

Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej

1. Funkcjonowanie dużych zakładów pracy/ brak dywersyfikacji.
2. Niedostateczne wykorzystanie potencjału gospodarczego w branży turystycznej.
3. Niski poziom innowacyjności lokalnej gospodarki.
4. Niedostatecznie zagospodarowane przestrzenie publiczne stanowiące otoczenie dla branży gastronomicznej i rekreacyjnej.
5. Niska aktywność gospodarcza.

IDENTYFIKACJA POTENCJAŁÓW

Identyfikacja potencjałów w sferze społecznej

1. Duża liczba organizacji pozarządowych działająca i aktywna w szerokim spektrum.
2. Struktura społeczna oparta na mieszkańcach w wieku produkcyjnym.
3. Wzrost liczby mieszkańców młodych i wykształconych.

Identyfikacja potencjałów w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej

1. Nowa infrastruktura rekreacyjna, w tym sieciowa.
2. Wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe, obszary ochronne, położenie.
3. Dobre połączenia komunikacyjne.

Identyfikacja potencjałów w sferze gospodarczej

1. Atrakcyjne otoczenie dla rozwoju branży agroturystycznej, gastronomicznej.
2. Położenie przygraniczne.

3. Wzrost liczby mieszkańców.

W związku z faktem, iż proces wdrażania LSR odnosi się nie tylko do negatywnych zjawisk, które dotyczą obszar oddziaływania, ale i lokalnych potencjałów, które mogą wzmocnić rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów, istotne jest ujęcie w strategii przestrzeni, które stanowią nie tylko wartościowe miejsca o wysokim potencjale rozwoju, ale i są elementem identyfikacji społecznej i kulturowej mieszkańców danego obszaru.

SFERA PRZESTRZENNA

Ochrona i promocja środowiska

Obszar Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy” niewątpliwie wyróżnia się w województwie zachodniopomorskim bogactwem i zasobami fauny i flory. Położony jest wśród lasów Puszczy Wkrzańskiej. Lasy zajmują tutaj blisko 40 % powierzchni. Puszcza Wkrzańska, to jeden z najpiękniejszych kompleksów leśnych w Polsce. Szczególnie świat ptaków prezentuje tu ogromną różnorodność gatunków. Rezerwat ornitologiczny nad jeziorem Świdwie wpisano w 1984 roku do Międzynarodowej Konwencji RAMSAR, jako jeden z ważniejszych obszarów wodno-błotnych w skali światowej. Kolejną atrakcją przyrodniczą to Rostoka Odrzańska. Stanowi ona unikatowy biotop, gdzie łąki miesza się z bagnami i łąkowiskami. Na szczególną uwagę zasługuje Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry. Z wysokich zboczy doliny Odry, sięgających 30 m n.p.m. rozciąga się widok na wyspy Międzyodrza. Znajdują się tu trzy rezerваты przyrody: „Kanał Kwiatowy” – z unikalną roślinnością, „Wzgórze Widokowe” nad Odrą Zachodnią – z widokiem na tereny Międzyodrza i Góry Bukowe oraz „Kurowskie Błota” o pow. 31 ha. Trudno dostępne miejsca rzecznych wysepek stały się terenem lęgowym ptaków, zwłaszcza kormoranów i siwych czapli. Odrębnym obszarem jest Międzyodrze. Stanowi ono przełomowy odcinek doliny Odry przez pasma wzgórz morenowych najmłodszego stadia ostatniego zlodowacenia. Ocenia się, że miąższość utworów holocenów na obszarze Międzyodrza może dochodzić do 30 m. Najcenniejszym składnikiem tego obszaru jest torfowisko typu niskiego utworzone w ciągu ostatnich 6 tys. lat, o miąższości wynoszącej miejscami do 5 m. Torfowisko to nazywane Torfowiskiem Szczecińskim charakteryzuje się niskim położeniem w stosunku do poziomu morza wynoszącym do 0,5 m n.p.m., stałym zabagnieniem terenu oraz występowaniem rozległych szuwarów (Phragmitetalia) i pozostałości kompleksów lasów bagiennych. Obszary te są miejscem bytowania bogatej szaty roślinnej oraz fauny bezkręgowców i kręgowców.

Na terenie funkcjonowania LGD znajduje się 8 obszarów sieci Natura 2000, 1 park krajobrazowy, 4 rezerваты przyrody, 5 użytków ekologicznych, 20 pomników przyrody oraz 2 korytarze ekologiczne. Powierzchnia lasów na terenie powiatu wynosi 22 860,23 ha, co daje lesistość na poziomie 34,4 %. Obszary chronione obejmują znaczną część powiatu pomimo narastającej presji ze strony człowieka. Wskaźnik lesistości jest wyższy niż średnia krajowa, która wynosi 29,5%.

Tabela 3 Zaplecze turystyczne. Stan na 31.12.2022

	Dobra	Kołbaskowo	Police	Nowe Warpno
Powierzchnia lasów ha	2 424,37	691,86	12 076,62	7 600,16
Obszary prawnie chronione ha	338,71	1 268,69	565,71	34,17
Ośrodki kultury/świetlice	3	3	5	2

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS oraz dane z gmin.

Turystyka

Według danych GUS z 2021 roku w gminie Dobra znajdowały się 2 hotele (kategorii ★★★). Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w 2019 roku w gminie Dobra – 8. W gminie Dobra 2 instytucje posiadają sale widowiskowe, w których znajduje się 230 standardowych miejsc dla widzów. Według danych GUS z 2021 roku w gminie Kołbaskowo znajdował się 1 hotel (kategorii ★★★). Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w 2021 roku

w gminie Kołbaskowo: 3. W gminie Kołbaskowo 1 instytucja posiada sale widowiskowe, w których znajduje się 252 standardowych miejsc dla widzów. Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w 2021 roku w gminie Police: 11. W gminie Police jedna instytucja posiada sale widowiskowe, w których znajduje się 250 standardowych miejsc dla widzów. Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w 2021 roku w gminie Nowe Warpno: 2 W gminie Nowe Warpno jedna instytucja posiada sale widowiskowe, w których znajduje się 80 standardowych miejsc dla widzów.

Wyjątkowe walory przyrodnicze i stan środowiska naturalnego sprawiają, że Powiat Policki to region o ogromnych możliwościach rozwoju usług turystycznych (agroturystyki, turystyki weekendowej) i rekreacyjnych (sportów wodnych i rowerowych). Z roku na rok zwiększa się liczba miejsc noclegowych, jest ona jednak nadal niewystarczająca.

Dziedzictwo kulturowe

Dziedzictwo kulturowe obszaru obejmuje tereny, które są wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i kulturowych. Znajduje się tutaj 306 obiektów zabytkowych, w tym, liczne kościoły i zespoły pałacowe, zabytkowa zieleń komponowana, zabytki budownictwa przemysłowego i ludowego. Na terenie każdej z gmin należących do LGD występują obiekty zabytkowe. Taki potencjał dziedzictwa kulturowego sprzyja rozwojowi turystyki poznawczej. Uczestniczący w badaniach ankietowych mieszkańcy wskazali (6,8%), że zabytki nie stanowią największych atutów obszaru LSR w przeciwieństwie do terenów i walorów przyrodniczych.

Infrastruktura turystyczna

Dzięki wysokim walorom krajobrazowym, przyrodniczym i kulturowym na obszarze LGD od lat rozwija się turystyka weekendowa, która stanowi istotną branżę lokalnej gospodarki. Na tym tle należy wskazać, że noclegi na terenie LGD stanowią ułamek branży turystycznej. Ruch turystyczny na terenie LGD ogniskuje się głównie w ramach turystyki weekendowej lub towarzyszącej wizytom w mieście Szczecin. **Infrastruktura turystyczna (noclegi, gastronomia, szlaki turystyczne) są słabiej rozwinięte.** W sposób wyraźny ożywiła się turystyka kajakowa na Dolnej Odrze, gdzie w sezonie letnim w 2020 r. odnotowano na spływach około 10 tys. kajakarzy. W roku 2022 problem stanowiło zanieczyszczenie jednego z odcinków Odry. W powiecie polickim – na obszarze wdrażania LSR na koniec 2022 roku zanotowano wg. danych GUS 4 hotele całoroczne, z liczbą miejsc noclegowych – 361, 27 pensjonatów, 24 kwatery noclegowe agroturystyczne.

Tabela 4 Mała infrastruktura. Stan na 31.12.2022

	Dobra	Kołbaskowo	Police	Nowe Warpno
Ścieżki rowerowe w km	33	22	52	7

Źródło: Dane z gmin

Aktywność mieszkańców i problemy społeczne

Aktywność mieszkańców przejawia się m.in. w ilości i aktywności organizacji pozarządowych, w tym grup nieformalnych, stowarzyszeń, klubów i fundacji zajmujących się m.in. zachowaniem i promocją lokalnego dziedzictwa, sportem, kulturą, rozwojem lokalnym, przedsiębiorczością, włączeniem społecznym czy sprawami bezrobocia. Według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. na terenie LGD swoją siedzibę miało **320 organizacji pozarządowych**, w tym:

- 155 stowarzyszenia zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym;
- 42 klubów sportowych, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej;
- 24 uczniowskie kluby sportowe;
- 36 stowarzyszenia zwykłe;
- 63 fundacji.

W 2021 r. status organizacji pożytku publicznego posiadało 13 organizacji pozarządowych mających swoją siedzibę na terenie LGD, w tym 3 będące jednostkami terenowymi organizacji krajowych posiadających status

organizacji pożytku publicznego. Na potwierdzenie ponadprzeciętnej ilości organizacji pozarządowych na analizowanym obszarze jest wskaźnik pokazujący liczbę organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. Na terenie LGD na 1000 mieszkańców przypadają 6,3 organizacje. Świadczy to o rosnącej aktywności mieszkańców terenu. Najważniejszym problemem w funkcjonowaniu organizacji z obszaru LSR jest brak środków finansowych oraz często warunków lokalowych do prowadzenia działalności statutowej. Stąd przeważnie ich działalność jest ograniczona, mimo proponowanych ciekawych inicjatyw. Niezbędne warunki do aktywizowania lokalnych środowisk tworzą lokalne jednostki kultury, tj. gminne ośrodki kultury i biblioteki oraz infrastruktura sportowo-rekreacyjna. Na obszarze LSR w każdej gminie występują tego typu placówki kultury. W przypadku bibliotek funkcjonują także w wielu przypadkach ich filie w mniejszych miejscowościach. Uzupełnieniem tej infrastruktury są także tworzone w ostatnich latach świetlice wiejskie i środowiskowe służące lokalnej integracji społecznej.

Na obszarze LSR według stanu na koniec 2021 r. środowiskową pomocą społeczną były objęte 3,3% mieszkańców. Jest to wskaźnik niższy od poziomu województwa 4,8%. Głównymi powodami udzielania pomocy społecznej na terenie LGD są: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Diagnoza obszaru LGD wskazała wysokie walory turystyczne obszaru gmin tworzących stowarzyszenie: obszary leśne, położenie nadwodne, liczne ścieżki rowerowe, konne, stadniny, trasy nordic walking, rezerwat przyrody, park krajobrazowy, obszary ochronne i położenie przygraniczne.

Jednym z celów, do realizacji którego dążyć będą członkowie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania jest wykorzystanie potencjału i rozwój turystyki. **Pierwszym krokiem w tym celu musi być rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej**, uzupełniającej o charakterze publicznym we wszystkich gminach tworzących LGD. Działania są o tyle istotne, że mimo inwestycji gmin członkowskich w rozwój terenów rekreacyjnych i ich rozbudowę wciąż niewystarczająca jest ich powierzchnia oraz ilość. Przyczyn tego trendu należy dopatrywać się w intensywnej urbanizacji terenów, głównie pod rozwój mieszkalnictwa oraz wzrost liczby mieszkańców. Inwestycje w infrastrukturę publiczną na przestrzeni ostatnich 10 lat sprawiają, że infrastruktura jest nowa, w dobrym stanie, jednak ilość i dostępność jest niewystarczająca. Świadczą o tym również projekty zgłaszane przez mieszkańców terenów wiejskich w Budżecie Obywatelskim. Wyróżniającą cechą terenów LGD jest wysoka jakość infrastruktury podstawowej i jej ciągła rozbudowa, dobra komunikacja, bliskość miasta Szczecina – co przekłada się bezpośrednio na atrakcyjność zamieszkania na terenach wiejskich oraz wykorzystania potencjału przyrodniczego do podejmowania działalności gospodarczej. Znaczny wzrost mieszkańców przełożył się na rozbudowę szkół, dróg, oświetlenia, infrastruktury podziemnej (kanalizacja, wodociągi).

Mocną stroną analizowanego obszaru jest jego środowisko przyrodnicze. Występują tu tereny objęte różnymi formami ochrony. Wśród nich należy wymienić: obszary chronione krajobrazowo, rezerваты przyrody, użytki ekologiczne. Ukształtowanie powierzchni, dostęp do akwenów wodnych, wielość form leśnych oraz atrakcyjność krajobrazów sprawia, że obszar LSR jest atrakcyjny dla odbiorców turystyki kwalifikowanej (pieszej, rowerowej, jeździeckiej i kajakowej). Z kolei bogactwo fauny i flory sprzyja rozwojowi turystyki przyrodniczej. W opinii mieszkańców odpowiadających na ankiety LGD walory przyrodnicze są największym atutem obszaru LSR. Tak twierdzi 68,6% respondentów. Jeszcze więcej z nich (73%) uważa stan środowiska naturalnego obszaru LSR za dobry lub bardzo dobry. Niestety odmienna jest opinia ankietowanych na temat świadomości ekologicznej mieszkańców. Ponad połowa z nich (59,9%) twierdzi, że świadomość ta jest niska lub bardzo niska.

Mieszkańcy wskazują także na niewystarczającą bazę sportowo-rekreacyjną. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że większość z nich źle ocenia dostęp do tej infrastruktury. **Infrastruktura jest stosunkowo nowa, jednak niewystarczająca w odniesieniu do dostępności w stosunku do stale rosnącej liczby ludności.** Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej stworzy bazę zarówno do edukacji, rekreacji, integracji oraz służyć będzie poprawie konkurencyjności obszaru pod względem turystyki kwalifikowanej, weekendowej, agroturystycznej, co będzie miało przełożenie na wykorzystanie atrakcyjności położenia (bliskość granicy państwa, tereny leśne, nadwodne) w rozwoju gospodarczym.

Kolejnym wspólnym wysiłkiem, czekającym Grupę, będzie wypromowanie terenu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy” wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego oraz województw ościennych. Będzie to zadanie o tyle łatwiejsze, że cały obszar LGD wyróżnia się wyjątkowo czystym środowiskiem oraz interesującym dziedzictwem kulturowym. Kolejnym przedsięwzięciem, skorelowanym z poprzednim, jest troska o środowisko. 1 611,6 ha z całej powierzchni LGD to obszary prawnie chronione. Wzrost atrakcyjności turystycznej niemożliwy jest bez jednoczesnej troski o środowisko naturalne. Konieczne jest zatem podjęcie skoordynowanych działań, mających na celu ochronę cennych terenów. Co więcej, przemyślane i zaplanowane działania będą z pewnością dodatkową reklamą dla LGD pokazującą turystom, iż w gminach tworzących Grupę dba się o środowisko naturalne. Wszelkie działania o charakterze rekreacyjnym powinny odbywać się ze szczególną dbałością o zachowanie bioróżnorodności, ochronę przyrody i wykorzystanie jej cennych walorów. Potencjał LGD Dobre Gminy w sposób szczególny wpisuje się w trend kierunkowych działań województwa jako lidera niebieskiego i zielonego wzrostu zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców.

Rozwój terenów rekreacyjnych, dostęp do małej infrastruktury będzie się odbywać poprzez realizację przedsięwzięcia 1.1 Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Źródłem finansowania będzie PS WPR.

Uzupełnieniem realizacji celu będą działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR w ramach przedsięwzięcia 1.2 Działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR. Źródło finansowania: PS WPR. Granty dla stowarzyszeń.

SFERA SPOŁECZNA

Struktura ludności

Teren Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy” zamieszkiwało w dniu 31.12.2020r. **51 878** mieszkańców, w tym 25 823 kobiety. Wskaźnik feminizacji jest bardzo zbliżony we wszystkich jednostkach i wynosi 100 kobiety na 100 mężczyzn w gminie Police oraz 105 i 104 kolejno w gminach Kołbaskowo i Dobra. Dużo niższy wskaźnik występuje w gminie Nowe Warpno (93 kobiety na 100 mężczyzn). Nie można mówić o podobieństwie przy porównywaniu gęstości zaludnienia gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia. Najmniej osób na 1 km² przypada w gminie Nowe Warpno (8 os. na km²), najwięcej zaś w gminie Dobra (245,05 os/km). Zgodnie z załącznikiem nr 3 do Regulaminu konkursu na wybór LSR dane dotyczące ludności zostały podane na dzień 31.12. 2020 r.

Tabela 5 Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminach Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy” – stan na 31.12.2020

GMINA	LUDNOŚĆ	KOBIETY	KOBIETY/ na 100 MĘŻCZYZN	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA os/na KM 2
POLICE (obszar wiejski)	9053	4526	100	42,2
NOWE WARPNO	1565	739	105	8
KOŁBASKOWO	14189	7257	105	134,5
DOBRA	27071	13823	104	245,05

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Tabela 6 Udział ludności w wg ekonomicznych grup wieku ludności ogółem” – stan na 31.12.2020

	Dobra	Police	Kołbaskowo	Nowe Warpno
W wieku przedprodukcyjnym	6 766	1 470	2 799	64
W wieku produkcyjnym	16 725	5 805	9 567	288
W wieku poprodukcyjnym	3 580	3 118	1 823	98

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Tabela 7 Struktura ludności wg wieku – stan na 31.12.2020

wiek	Dobra	Police	Kołbaskowo	Nowe Warpno
20-24	1276	493	687	31
15-19	1505	229	756	19
10-14	1980	551	946	21
5-9	1583	515	916	24
Do 4	1130	404	870	19
razem	7474	2192	4175	114

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Tabela 8 Struktura ludności wg wieku – stan na 31.12.2020

wiek	Dobra	Police	Kołbaskowo	Nowe Warpno
60-64	1355	662	713	47
65-69	1123	634	671	33
70-74	753	821	444	43
75-79	283	137	207	1
80-84	206	121	123	8
85+	208	136	108	11
razem	3928	2511	2266	143

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Z przeprowadzonych badań ankietowych wśród mieszkańców wynika, że aż 59,9% respondentów **słabo ocenia zintegrowanie lokalnej społeczności**. Potwierdzają to także wnioski ze spotkań warsztatowych, z których wynika, że brakuje ciekawych propozycji form spędzania wolnego czasu przez mieszkańców w świetlicach środowiskowych, słabo wygląda współpraca pomiędzy organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami oraz pomiędzy samymi organizacjami, zauważalny jest również brak liderów i animatorów życia kulturalnego lokalnych społeczności.

Wnioski z raportu z warsztatów przeprowadzonych przez LGD z udziałem pracowników ośrodków pomocy społecznej z obszaru LSR wykazują, że **szczególnego wsparcia potrzebują seniorzy** (osoby 60+) oraz **osoby niepełnosprawne**, którzy w największym stopniu są wykluczeni społecznie spośród świadczeniobiorców OPS. Głównie spędzają czas w domu, brakuje im społecznych kontaktów, nie uczestniczą w życiu społecznym na poziomie lokalnym. Włączenie w lokalne życie poprzez spotkania i różne inicjatywy adresowane do nich miałyby pozytywne skutki terapeutyczne. Dodatkowo z badania ankietowego mieszkańców wynika, że jedną z najczęściej wskazywanych działalności (35,8% respondentów), którą powinno wspierać się z LSR, są usługi dla seniorów i osób niepełnosprawnych.

Atutem w tej przestrzeni jest struktura społeczna, wykształcenie mieszkańców, infrastruktura oświatowa jako baza do prowadzenia zajęć dodatkowych, edukacyjnych w ciągu całego roku. Na obszarze LGD Dobre Gminy

sprawnie funkcjonują: Międzygminny Zakład Aktywizacji Zawodowej w Dobrej oraz Polskie Stowarzyszenie na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną – oddział w Policach.

Seniorzy zostali włączeni w proces przygotowania LSR poprzez spotkania konsultacyjne z osobami (60+) oraz celem rozszerzenia spektrum informacji zwrotnej poparte badaniami ankietowymi, informacjami pozyskanymi za pośrednictwem OPS i organizacji pozarządowych poświęcone diagnozie potrzeb i celów w LSR na lata 2023 -2027.

Ludzie młodzi zostali włączeni w proces przygotowania LSR poprzez badania ankietowe poświęcone diagnozie potrzeb i celów w LSR na lata 2023-2027 co stanowi część diagnozy nad obszarem LSR. Informacja zwrotna od osób w wieku 20-25 lata pochodzi z badań ankietowych. Młodzi ludzie zgłaszali niewystarczającą ilość realizacji przedsięwzięć skierowanych dla lokalnego środowiska młodzieżowego – przede wszystkim wskazywali na brak miejsc integracji, zajęć dodatkowych, praktycznych i edukacyjnych. Wskazali jako priorytet rozwój publicznych terenów rekreacyjnych, otwarcie się firm i podmiotów gospodarczych na organizację staży, możliwości zarobkowania sezonowego, nabywanie nowych umiejętności związanych z rozwojem zawodowym, pozaszkolnym, edukacyjnym.

Podobne wnioski należy wysunąć z całokształtu ankiet, jak wynika z analizy ankiet osoby w wieku do 55 r.ż. (rodzice dzieci w wieku szkolnym) wskazywali problem braku wystarczających zajęć edukacyjnych o charakterze pozaszkolnym (konieczność dowozu dzieci do Szczecina), brak wystarczających terenów rekreacyjnych o charakterze publicznym, bezpiecznych miejsc integracji i spotkań.

Na obszarze funkcjonowania LGD działa szereg organizacji, które podejmują działania na rzecz ochrony środowiska, upowszechniania kultury fizycznej i sportu, ochrony i promocji zdrowia oraz aktywizacji osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej i przeciwdziałania patologiom. Stowarzyszenia prowadzą aktywną działalność. Podejmują działania w obszarach na rzecz wyrównania szans osób z upośledzeniem umysłowym, zraszają osoby niepełnosprawne intelektualnie, członków ich rodzin, opiekunów prawnych i przyjaciół w celu tworzenia warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka i promowania ich aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Oferta spędzania czasu wolnego oraz działalność kulturalna i sportowa jest również przedmiotem działania organizacji pozarządowych. Szczególnie ważna w tej sferze jest grupa ludzi młodych do 25 r.ż. Oferta dla tej grupy jest niewielka, wykorzystanie terenów sportowych, sporadyczne zajęcia kulturalne, oferta ośrodków kultury czy klubów sportowych, chór w Tanowie. W trakcie konsultacji społecznych wskazywano, że atrakcyjna oferta dla tej grupy kumuluje się właściwie w Szczecinie. Zwrócono uwagę, że organizacje pozarządowe chętnie zajmą się budowaniem oferty dla młodzieży, a Ochotnicze Straże Pożarne realizować będą działania czy manewry i pokazy służące włączaniu w swoje szeregi. Położenie nadwodne oraz sieć tras rowerowych może zostać z powodzeniem i na bazie pomysłów młodzieży wykorzystana jako przestrzeń do rozwoju oferty dla osób do 25 r.ż. W trakcie konsultacji społecznych wskazywano, że istotnym sposobem na włączenie młodzieży w życie społeczności lokalnej mogą być spotkania z ciekawymi ludźmi – mieszkańcami LGD (sportowcami, wyczynowcami, aktorami, pisarzami).

Jest to duży potencjał tego obszaru, a aktywność mieszkańców i lokalne organizacje pozarządowe będą kluczowe w efektywnym wdrażaniu nowej LSR, w szczególności w procesie budowania gotowości cywilnej.

Zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, w tym długotrwałe skutki pandemii COVID-19, wojna w Ukrainie, narastające zagrożenia hybrydowe, cybernetyczne i informacyjne, a także nasilające się zjawiska ekstremalne związane ze zmianami klimatycznymi, ujawniają istotne deficyty w zakresie przygotowania społeczności lokalnych do funkcjonowania w sytuacjach kryzysowych. Dotyczy to zarówno kompetencji indywidualnych mieszkańców, jak i zdolności organizacyjnych wspólnot lokalnych. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera gotowość cywilna, rozumiana jako zespół wiedzy, umiejętności i postaw umożliwiających mieszkańcom właściwe reagowanie w sytuacjach zagrożenia, a także aktywne uczestnictwo w działaniach prewencyjnych, pomocowych i samopomocowych na poziomie lokalnym.

Zgodnie z nowym ukierunkowaniem wsparcia w ramach **Funduszu Europejskiego dla Pomorza Zachodniego (FEPZ)** oraz celem szczegółowym EFS+.CP4.G - Wspieranie uczenia się przez całe życie, w

szczegółności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej - działania realizowane przez LGD zostaną skoncentrowane na rozwoju pozaformalnych i nieformalnych form edukacji dorosłych, odpowiadających na realne potrzeby mieszkańców obszaru LSR.

Zidentyfikowano również ograniczoną liczbę działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, które w sposób systemowy przygotowywałyby mieszkańców do funkcjonowania w warunkach zagrożenia. Dotychczasowe inicjatywy w tym zakresie miały charakter punktowy i nieskoordynowany, co ograniczało ich trwałość oraz skalę oddziaływania.

W odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby w przedsięwzięciu 2.1 zostało przewidziane wsparcie organizacji szkoleń, warsztatów i kursów z zakresu przygotowania cywilnego, rozwój kompetencji praktycznych związanych z reagowaniem kryzysowym, podnoszenie kompetencji cyfrowych i informacyjnych w kontekście bezpieczeństwa, wzmacnianie postaw obywatelskich, solidarności międzypokoleniowej i samopomocy sąsiedzkiej, tworzenie lokalnych programów edukacyjnych realizowanych w formule uczenia się przez całe życie. Działania te będą miały charakter elastyczny, dostępny i dostosowany do lokalnych uwarunkowań, umożliwiając mieszkańcom podnoszenie i zmianę kwalifikacji w odpowiedzi na nowe zagrożenia i wyzwania społeczno-gospodarcze.

Wzmocnienie kompetencji mieszkańców w zakresie gotowości cywilnej stanowi istotny element budowania odporności społecznej obszaru LGD Dobre Gminy. Realizacja działań edukacyjnych i animacyjnych przyczyni się do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, poprawy zdolności społeczności lokalnych do reagowania kryzysowego, ograniczenia skutków zagrożeń dla grup wrażliwych, wzmacniania kapitału społecznego i lokalnej współpracy. Tym samym działania LGD w ramach FEPZ i celu EFS+.CP4.G wpisują się zarówno w priorytety polityki spójności UE, jak i w realne potrzeby mieszkańców obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.

Kolejną grupą biorącą udział w przygotowaniu LSR byli seniorzy, skupieni wokół polickiego Uniwersytetu III wieku, stowarzyszenia skupiające w swoich szeregach osoby 60+ oraz osoby od lat związane współpracą w sołectwach. Charakterystyczną cechą społeczeństw jest starzenie się populacji, co istotnie poprawia się jednak sprawność, która mimo ograniczeń pozwala być aktywnymi. Skupianie osób 60+ w stowarzyszeniach i grupach nieformalnych pozwala im aktywizować się na wielu płaszczyznach. Zgodnie z danymi uzyskanymi w OPS konieczne jest podejmowanie działań mające na celu włączanie osób mniej sprawnych, samotnych, mniej uposażonych w działania i aktywności o charakterze: kulturalnym, prozdrowotnym, tworzenie infrastruktury ułatwiającej korzystanie, dostępnej dla różnych grup wiekowych i sprawnościowych. Istotnym elementem podejmowanych działań na etapie wdrażania powinna być integracja i działania włączające. Ciekawą propozycją, zgłoszoną w trakcie konsultacji są spotkania łączące pokolenia, szczególnie młodzież do 25 r.ż z seniorami pn. „Czego możemy Was nauczyć?” na zasadzie wzajemnego oddziaływania oraz rozwijania umiejętności. Istotną cechą grupy 60+ jest brak dedykowanej oferty zajęć aktywizujących. Pozytywną stroną jest naturalne łączenie osób 60+ w grupy nieformalne i organizowanie zajęć, wyjazdów i atrakcji na własną rękę. Ciekawym rozwiązaniem wydaje się wykorzystanie umiejętności i doświadczenia seniorów w działaniach na rzecz społeczności lokalnej z jednoczesnym włączeniem i aktywizacją. Ważnym wskazaniem jest sposób komunikowania się z określonymi grupami: za pomocą określonych metod i kanałów oraz w sposób zrozumiały i adekwatny do potrzeb i możliwości.

We wszystkich jednostkach tworzących Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy zanotowano znaczny, dodatni wskaźnik wzrostu ludności w latach 2006-2020. Wskaźnik wzrostu jest bardzo zróżnicowany, najniższy i ujemny w gminie Nowe Warpno, najwyższy w gminie Dobra i gminie Kołbaskowo. W porównaniu z rokiem 2006 liczba ludności wzrosła z 30 318 mieszkańców na koniec 2006 r. (powołanie LGD „Dobre Gminy”) do 51878 na koniec 2020 roku wg danych GUS. Jednocześnie wskaźnik migracji pokazuje ruch osiedleńczy mieszkańców w ramach samego LGD, co powoduje zwiększone zapotrzebowanie mieszkańców na usługi publiczne.

Istniejący na obszarze LGD Dobre Gminy potencjał społeczny nie jest w pełni wykorzystywany. Przyczyn należy upatrywać w ograniczonym dostępie do systematycznych działań edukacyjnych, animacyjnych i koordynacyjnych. Wskazuje to na potrzebę wzmocnienia kompetencji liderów lokalnych oraz rozwoju mechanizmów współpracy międzysektorowej, które umożliwią skuteczniejsze angażowanie społeczności lokalnych w działania na rzecz m.in. bezpieczeństwa i gotowości cywilnej.

Analiza sytuacji społecznej obszaru wykazuje deficyty w zakresie kompetencji praktycznych mieszkańców, w szczególności dotyczących reagowania w sytuacjach kryzysowych, udzielania pierwszej pomocy, bezpieczeństwa cyfrowego oraz odporności na dezinformację. Niedostateczny poziom tych kompetencji zwiększa podatność społeczności lokalnych na skutki zagrożeń i kryzysów. Jednocześnie obserwuje się ograniczoną ofertę kształcenia pozaformalnego i nieformalnego, zwłaszcza na obszarach wiejskich, co utrudnia realizację idei uczenia się przez całe życie oraz dostosowywanie kwalifikacji mieszkańców do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i sytuacji geopolitycznej. Deficyty te są szczególnie widoczne na obszarach wiejskich oraz wśród osób starszych, osób samotnych, rodzin z dziećmi, a także osób o niskich kompetencjach cyfrowych. Ograniczony dostęp do oferty edukacyjnej w formule uczenia się przez całe życie pogłębia ryzyko wykluczenia informacyjnego i społecznego tych grup.

Wzrastające znaczenie technologii cyfrowych w życiu codziennym oraz w komunikacji kryzysowej ujawnia istotne braki w zakresie kompetencji cyfrowych części mieszkańców obszaru LGD. Deficyty te obejmują zarówno umiejętności techniczne, jak i zdolność krytycznej oceny informacji, co zwiększa ryzyko dezinformacji i wykluczenia cyfrowego. Wzmocnienie kompetencji cyfrowych mieszkańców, w szczególności w kontekście bezpieczeństwa i komunikacji w sytuacjach zagrożenia, stanowi istotny element budowania odporności lokalnych społeczności.

W świetle powyższych deficytów niezbędne jest systematyczne rozwijanie kompetencji mieszkańców oraz tworzenie lokalnych mechanizmów wsparcia i współpracy, które pozwolą skuteczniej przygotować społeczności do reagowania w sytuacjach kryzysowych i zwiększą ich odporność społeczną.

W wyniku diagnozy obszaru i przeprowadzonych analiz należy szczególnie wspierać działania skierowane do ludzi młodych i seniorów. Zostanie to osiągnięte poprzez dodatkowe premiowanie operacji skierowanych do ludzi młodych do 25 r.ż, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji (osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów) w ramach celu II **Włączenie społeczne. Źródła finansowania PS WPR i EFS+**

SFERA GOSPODARCZA

Potencjał gospodarczy

Na koniec 2022 r. w Powiecie Polickim działało 11 087 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, 1081 spółek handlowych. Wyrejestrowanych zostało 631 podmiotów, w tym rolnictwo – 3, przemysł i budownictwo – 185, pozostała działalność 443. Firmy zajmujące się handlem stanowiły 1/4 działających podmiotów gospodarczych. Powiat Policki gwarantuje inwestującym tu przedsiębiorcom rozbudowaną sieć dróg, dostęp do przejść granicznych, możliwość nabywania ziemi w strefie przygranicznej oraz dobrze wykształconą i doświadczoną kadrę.

Mieszkańcy powiatu to przede wszystkim ludzie młodzi, czynni zawodowo. O ich przygotowaniu zawodowym i wykształceniu decyduje nie tylko lokalna sieć szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich, ale także bliskość wyższych uczelni Szczecina, Poznania i Berlina. Potentatem gospodarczym regionu jest Grupa Azoty Zakłady Chemiczne POLICE SA, zatrudniająca około 2528 pracowników. Należą do największych producentów nawozów i bieli tytanowej w Polsce. Od roku 2023 rozpocznie działalność firma Polyolefins. W posiadaniu Zakładów Chemicznych znajduje się port morski, który w przyszłości ma szansę stać się nowoczesnym portem dla chemikaliowców i transportu gazu. W centrum logistycznym Amazona w Kołbaskowie obecnie jest zatrudnionych ponad dwa tysiące osób, które przyjeżdżają do pracy z całego regionu. Również stabilna sytuacja finansowa gmin wchodzących w skład powiatu i wydatki inwestycyjne, stawiają je w pierwszej dziesiątce w województwie,

świadcząc o tym, że w Powiecie Polickim warto inwestować. Intensywny rozwój terenów gospodarczych w ciągu ostatnich lat notuje się w gminie Kołbaskowo.

Wyjątkowe walory przyrodnicze i stan środowiska naturalnego sprawiają, że Powiat Policki to region o ogromnych możliwościach rozwoju usług turystycznych (agroturystyki, turystyki weekendowej) i rekreacyjnych (sportów wodnych i rowerowych). Bliskość Szczecina stwarza powiatowi szanse stania się zapleczem usługowym w tej branży. Pozwala oprzeć działalność gospodarczą na lokalnym potencjale, a jej efekty kierować do szerokiego grona nabywców Szczecina, sąsiednich regionów niemieckich, a nawet Berlina.

W gminie Dobra na 1000 mieszkańców pracuje 225 osób. 53,5% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 46,5% mężczyźni. 6,4% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Dobra pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 44,0% w przemyśle i budownictwie, a 33,3% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,9% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

W gminie Kołbaskowo na 1000 mieszkańców pracują 402 osoby. 47,7% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 52,3% mężczyźni. 6,9% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Kołbaskowo pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 46,1% w przemyśle i budownictwie, a 28,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,6% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

W gminie Nowe Warpno na 1000 mieszkańców pracuje 51 osób. 63,9% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 36,1% mężczyźni. 6,9% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Nowe Warpno pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 46,1% w przemyśle i budownictwie, a 28,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,6% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Tabela 9 Struktura wykształcenia ludności w gminach – stan na 31.12.2020

Wykształcenie w % w stosunku do ludności gminy	Dobra	Police	Kołbaskowo	Nowe Warpno
podstawowe	16,3	10,3	10,3	10,3
zasadnicze zawodowe	21,6	16,3	16,3	16,3
średnie zawodowe	16,8	16,5	16,5	16,5
średnie ogólnokształcące	11,6	12,7	12,7	12,7
wyższe	24,1	33,9	33,9	33,9

Tabela 10 Bezrobocie stan na 31.12.2022

GMINA	Bezrobocie	W tym kobiety	w tym długotrwale bezrobotni
POLICE (obszar wiejski)	146	79	67

NOWE WARPNO	13	7	10
KOŁBASKOWO	205	118	109
DOBRA	297	166	145

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Tabela 11 Rolnictwo. Stan na 31.12.2022

	Kołbaskowo	Dobra	Police	Nowe Warpno
Gospodarstwa indywidualne, gdzie końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była na sprzedaż	98 ha	78 ha	118 ha	15 ha
Gospodarstwa rolne ogółem	145 ha	163 ha	249 ha	58 ha
Powierzchnia sadów ogółem	28,15 ha	20,51 ha	0	0
Średnia wielkość gospodarstwa rolnego ogółem	31,51 ha	28,17 ha	15,55 ha	15,86 ha
Powierzchnia użytkowanych gruntów w gospodarstwach indywidualnych ogółem	4 502,13 ha	4 592,47 ha	3 871,42 ha	919,88 ha

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Konieczne jest utrzymanie i rozwój wysokiej jakości turystyki aktywnej oraz rozproszenie ruchu turystycznego na obszarach o wysokich walorach przyrodniczo-kulturowych przez zagospodarowanie terenów w uzupełniającą publiczną infrastrukturę rekreacyjną i turystyczną. Zdaniem większości (78,45 %) ankietowanych rozwój infrastruktury służyć będzie zarówno mieszkańcom poszczególnych wsi, sprzyjać ruchowi mieszkańców w całym obszarze LGD w celach rekreacyjnych, jak i służyć rozwojowi turystyki weekendowej, edukacyjnej wraz z rozwojem sektora prywatnego w obrębie gastronomii, miejsc noclegowych, działań okołoturystycznych oraz oferty edukacyjnej skierowanej do poszczególnych grup społecznych.

Nowa infrastruktura turystyczna stworzy przyjazne warunki do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w następnych latach. Doceniają to sami mieszkańcy, którzy podczas spotkań warsztatowych i w badaniach ankietowych przeprowadzonych przez LGD (35% respondentów) wskazywali, że szlaki i infrastruktura turystyczna to jeden z pięciu atutów obszaru LSR.

Rozwój gospodarczy nie jest możliwy bez przedsiębiorczych mieszkańców, wykorzystujących możliwości i odważnie decydujących się na prowadzenie własnych przedsiębiorstw. Dlatego też wzrost aktywności gospodarczej przewidziany jest jako trzeci cel, wyznaczony przez przedstawicieli stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy”. LGD charakteryzuje rozbudowany sektor podmiotów gospodarczych z sektora „Handel i naprawy” oraz stosunkowo nielicznie reprezentowany sektor hotelarsko-gastronomiczny. Przyciągnięcie na teren LGD większej liczby turystów może być łatwiejsze dzięki rozwojowi gospodarstw agroturystycznych. Jak wskazano wyżej, obszar LGD charakteryzuje się słabą infrastrukturą turystyczną, środowisko naturalne sprzyja zaś rozbudowie agroturystyki.

Zgodnie z danymi Ośrodka Pomocy Społecznej w Policach wskaźniki ilustrujące sytuację na **rynku pracy** dla osób niepełnosprawnych są bardzo niekorzystne i dowodzą pogłębiających się nierówności w dostępie do

pracy między osobami niepełnosprawnymi, a sprawnymi, co w znacznej mierze związane jest z dostępem do komunikacji oraz odległością do miejsc pracy. Według danych pochodzących z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie na 31.12.2022 r. na terenie województwa zachodniopomorskiego, ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych wyniosła 2300. Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych w powiecie polickim to 48 osób. Zdecydowany wpływ ma na liczbę otwarcie ZAZ w Dobrej. Sytuacja osób niepełnosprawnych na zachodniopomorskim rynku pracy wymaga szczególnej uwagi instytucji rynku pracy oraz podjęcia kompleksowych działań na rzecz tej grupy. Czynniki, które mają istotny wpływ na poszukiwanie i zdobycie przez niepełnosprawnych zatrudnienia, są: względnie niski poziom posiadanych kwalifikacji zawodowych i mała aktywność na rynku pracy oraz dodatkowo funkcjonujące społecznie stereotypy i uprzedzenia.

Z analizy potrzeb i potencjałów na podstawie diagnozy, spotkań z mieszkańcami i konsultacji społecznych wskazano cele i przedsięwzięcia, które są spójne i komplementarne. Ich realizacja pozwoli na intensywny i trwały rozwój a innowacyjne pomysły pozwolą na tworzenie identyfikacji LGD jako szczególnego obszaru o zrównoważonym, stabilnym rozwoju ze zintegrowaną społecznością lokalną.

lp	Zidentyfikowany problem	Cel do zrealizowania
1	Znaczny przyrost ilości mieszkańców powoduje zwiększone zapotrzebowanie na usługi publiczne, na infrastrukturę i możliwość korzystania z niej (dostępność).	Poprawa dostępu do małej infrastruktury
2	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej. Problemy społeczne związane z wykluczeniem społecznym osób w niekorzystnej sytuacji (osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie), a także seniorzy, osoby młode (do 25 r.ż.)	Włączenie społeczne
3	Wciąż niedostatecznie rozwinięta gałąź gospodarki związana z turystyką. Zbyt mała dywersyfikacja branż w wyniku obecności ogromnych firm.	Wzmocnienie konkurencyjności obszaru

Wnioski z przeprowadzonej analizy potrzeb i potencjału wskazują, że kluczowym wyzwaniem dla obszaru LSR jest zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców, w szczególności wśród mieszkańców osiedli popegeerowskich, ludzi młodych oraz seniorów. Zidentyfikowane potrzeby obejmują konieczność wzmocnienia działań w zakresie aktywizacji tych grup, w tym poprzez rozwój kompetencji umożliwiających ich większą samodzielność, adaptacyjność oraz aktywne uczestnictwo w życiu społeczno-gospodarczym.

Analiza wskazuje również na potrzebę zwiększenia dostępu do zróżnicowanej oferty edukacyjnej i rozwojowej, odpowiadającej na zmieniające się wymagania rynku pracy, w tym w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji, rozwijania kompetencji cyfrowych oraz umiejętności o charakterze przedsiębiorczym. Szczęólnego znaczenia nabiera wspieranie uczenia się przez całe życie, zwłaszcza w kontekście osób pozostających poza rynkiem pracy oraz grup o utrudnionym dostępie do usług edukacyjnych.

Jednocześnie pozostałe wnioski z analizy potrzeb obejmują w szczególności konieczność wspierania rozwoju przedsiębiorczości, w tym zakładania i rozwijania działalności gospodarczej, a także wykorzystania i wzmocnienia potencjału turystycznego obszaru LGD. Potencjał ten, wskazywany przez mieszkańców jako jeden z głównych zasobów rozwojowych, powinien być rozwijany z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań, zróżnicowania przestrzennego oraz potrzeby wzmocnienia obszarów położonych w głębi lądu, przy jednoczesnym dostosowaniu do nowych wyzwań środowiskowych i klimatycznych.

Uzupełnieniem powyższych potrzeb jest zidentyfikowana w toku realizacji LSR konieczność wzmocnienia kompetencji mieszkańców w zakresie funkcjonowania w warunkach zmieniającego się otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym zwiększenia ich zdolności adaptacyjnych oraz przygotowania do reagowania w sytuacjach kryzysowych. Doświadczenia ostatnich lat wskazują, że szczególnie na obszarach wiejskich istotne jest

wzmacnianie umiejętności pozwalających na elastyczne dostosowanie się do zmian oraz aktywne radzenie sobie z nowymi wyzwaniami.

W tym kontekście rozszerzenie zakresu działań skierowanych do mieszkańców o komponent związany z rozwojem kompetencji, uczeniem się przez całe życie oraz zwiększaniem zdolności do zmiany kwalifikacji i mobilności zawodowej stanowi odpowiedź na zidentyfikowane potrzeby obszaru.

Należy przy tym podkreślić, że kierunek ten wynika bezpośrednio ze zmiany programu Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego, która określiła nowe ramy interwencji dla środków EFS+ (w szczególności w ramach celu EFS+.CP4.G). Jednocześnie jest on spójny z wynikami przeprowadzonej diagnozy i konsultacji społecznych, w zakresie potrzeby zwiększenia aktywności mieszkańców, rozwoju ich kompetencji oraz lepszego wykorzystania lokalnych potencjałów gospodarczych, w tym potencjału turystycznego.

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ, SYNERGIA

Lokalna Strategia Rozwoju to spójny zestaw operacji mających na celu osiągnięcie lokalnych celów i potrzeb, który przyczynia się do osiągnięcia celów UE odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju. Zapewnienie spójności, synergii i komplementarności przedsięwzięć jest jedną z kluczowych cech Lokalnej Strategii Rozwoju. Zapewnienie powiązań przestrzennych, problemowych, proceduralno - instytucjonalnych, międzyokresowych, a także źródeł finansowania pomiędzy działaniami pozwoli na uzyskanie trwałości podejmowanej interwencji oraz efektywności wprowadzanych zmian i rozwiązywania zidentyfikowanych problemów.

Przedsięwzięcia w ramach LSR będą wdrażane z uwzględnieniem następujących zasad:

- 1) zasada synergii;
- 2) zasada spójności;
- 3) zasada komplementarności.

1) **Zasada synergii** będzie realizowana poprzez realizację przedsięwzięć i działań w oparciu o współfinansowanie z różnych źródeł, których celem jest oddziaływanie na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów. LSR przewiduje szereg przedsięwzięć zaplanowanych ze środków budżetowych, środków pomocowych: RLKS w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego na lata 2021-2027 oraz EFS+ w ramach realizacji celu szczegółowego **EFSA.CP4.G. Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej**. Natomiast podejście LEADER będące instrumentem RLKS w ramach EFRROW będzie realizować cele szczegółowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa. Niezależnie od możliwości wsparcia w ramach RLKS ze środków dostępnych w LSR beneficjenci działań LSR będą mogli aplikować również o inne środki wsparcia zewnętrznego. W LSR wprowadzono zatem mechanizmy zapewniające spójność i komplementarność wsparcia.

Zasada synergii została przewidziana już na etapie programowania przez określenie przedsięwzięć, które kompleksowo przyczynią się do rozwiązywania zdefiniowanych problemów określonych w diagnozie stanu aktualnego w odniesieniu do problemów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej oraz technicznej. Poszczególne przedsięwzięcia odpowiadać będą zidentyfikowanym problemom i potencjałom. Efekt synergii będzie dodatkowo weryfikowany na etapie oceny każdego z projektów.

2) **Zasada spójności** oznacza skupienie prowadzonych działań na obszarze LGD obejmującym zdiagnozowany obszar w zakresie występujących potencjałów i problemów. Zasada spójności odnosi się do zintegrowanych działań na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki skoncentrowanych terytorialnie i prowadzonych przez różnych interesariuszy na podstawie LSR. Realizowane będą działania, które mają przyczynić się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym zidentyfikowanym na terenie LGD.

Przedsięwzięcia zostały wskazane po przeprowadzeniu kompleksowej diagnozy społeczno – gospodarczej z uwzględnieniem partycypacji społecznej. Z uwagi na szereg zidentyfikowanych problemów na etapie diagnozy planowane projekty pogrupowano w przedsięwzięcia, w taki sposób, aby osiągnąć efekt synergii przez połączenie oddziaływania interwencji.

3) **Zasada komplementarności**. Komplementarność działań odnosi się do zapewnienia komplementarności w aspekcie: programowym, przestrzennym, problemowym, proceduralno - instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

a. Komplementarność programowa

W ramach komplementarności programowej należy wskazać dotychczasowe działania w obszarze LGD, które realizowane były ze środków UE i środków budżetowych w okresie programowania 2007 – 2014 oraz samodzielnie przez JSFP oraz III sektor w okresie programowania 2014-2020. W konsekwencji dotychczasowych

działań doszło do aktywizacji środowisk lokalnych, liderów lokalnych, środowisk pozarządowych oraz utrwalenia idei współpracy, a część osób biorących udział w aktualnych pracach nad przygotowaniem strategii była aktywna podczas wcześniejszych konsultacji. Analiza sfery społecznej wskazuje, że komplementarność programowa w aspekcie podmiotowym i przestrzennym została wypracowana w ramach realizacji programu w latach 2007 – 2014, a obecnie będzie kontynuowana i rozwijana. Komplementarność programowa będzie realizowana przez wdrożenie programu spójnego wewnętrznie, zgodnego w założeniach z dokumentami obowiązującymi, w tym: dokumentami strategicznymi na poziomie gmin, powiatu, województwa, kraju.

b. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna została zapewniona poprzez identyfikację głównych projektów skierowanych na rozwiązywanie konkretnych problemów w obszarze LGD. Zdefiniowanie przedsięwzięć zostało poprzedzone analizą obszaru pod względem wdrażania najbardziej efektywnych rozwiązań dla uzyskania zakładanych zmian. W ramach komplementarności przestrzennej istotne jest powiązanie pomiędzy procesem rozwoju LGD, rozwoju poszczególnych gmin i regionu. Do takich działań należy prowadzenie szkoleń zawodowych, zagospodarowanie terenów jako tworzenie przestrzeni rekreacyjnej nie tylko dla mieszkańców. Przedsięwzięcia uzupełniają się wzajemnie i skierowane są na osiągnięcie celu jakim jest podniesienie jakości życia w obszarze LGD. Głównymi przedsięwzięciami są projekty społeczne, które będą skoncentrowane w obrębie LGD. Żaden z projektów realizowanych w obszarze nie nosi znamion przenoszenia problemów na inne tereny, nie będzie również prowadzić do niepożądanych efektów społecznych takich jak wykluczenie czy segregacja. Komplementarność przestrzenna została zapewniona na etapie przygotowywania LSR z zapewnieniem szerokiej partycypacji społecznej przez osoby zrzeszone w stowarzyszeniu na etapie diagnozy, analizy potrzeb i potencjałów oraz zgłaszania przedsięwzięć.

c. Komplementarność problemowa.

Opracowanie programu zostało poprzedzone rzetelną, wielowymiarową diagnozą oraz umożliwiło zidentyfikowanie słabości oraz potencjałów obszaru LGD. Zidentyfikowanie specyficznych cech obszaru oraz uwarunkowań wewnętrznych pozwoliło na stworzenie zindywidualizowanej wizji oraz działań służących rozwiązaniu problemów.

Na etapie identyfikowania problemów oraz określenia wizji, celów i kierunków zapewniono pełną partycypację społeczną co zostało opisane szczegółowo w rozdz. III. Partycypacyjny charakter LSR.

Diagnoza została zwieńczona analizą, w rozdziale IV Analiza potrzeb i potencjałów, która identyfikowała problemy oraz ich genezę w połączeniu z diagnozą określoną w rozdziale II. Charakterystyka ludności i obszaru, co w konsekwencji pozwoliło na zidentyfikowanie przedsięwzięć zorientowanych na usuwanie konkretnych przyczyn występowania problemów społecznych. Na poziomie przedsięwzięć komplementarność problemowa jest zapewniona przez identyfikację poszczególnych projektów, przy założeniu, że projekty nieinwestycyjne i inwestycyjne oraz realizowane przez poszczególne grupy beneficjentów wzajemnie się dopełniają przy rozwiązywaniu problemów społecznych.

d. Komplementarność proceduralno – instytucjonalna

Zostanie zapewniona poprzez przyjęcie spójnego systemu wdrażania procesów strategii, składającego się z:

- systemu zarządzania;
- systemu monitorowania postępów realizacji programu;
- systemu aktualizacji.

Komplementarność, spójność i synergia LSR będzie realizowana w dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Na etapie programowania komplementarność, spójność i synergia zostały zapewnione przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego. Przeprowadzone konsultacje i współudział szerokiego grona partnerów w procesie powstawania LSR pozwolił na zintegrowanie lokalnych środowisk, które dostrzegają w realizacji strategii szanse na rozwiązanie kluczowych dla siebie i całego obszaru problemów. Dotyczy to zarówno sektora publicznego, społecznego - reprezentowanego przez szereg lokalnych stowarzyszeń, jak i przedsiębiorców reprezentujących różne kierunki rozwoju.

Skuteczne zarządzanie rozwojem lokalnym wymaga koordynacji podejmowanych działań na szczeblu lokalnym z warunkami tworzonymi przez dokumenty strategiczne wyznaczające kierunki rozwoju regionu i kraju. W przypadku Lokalnej Strategii Rozwoju Dobre Gminy w poszczególnych celach zintegrowano działania podejmowane przez jednostki sektora finansów publicznych, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, organizacje pożytku publicznego i rolników. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gmin członkowskich i powiatu, województwa zachodniopomorskiego oraz innych dokumentów strategicznych dotyczących rozwiązywania problemów społecznych, ochrony środowiska i ochrony zabytków.

Podstawowymi dokumentami programowymi, z którymi Lokalna Strategia Rozwoju LGD Dobre Gminy jest zgodna są:

Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027 w zakresie COOP(77) – Współpraca, obszar interwencji: I 13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). Realizowany wskaźnik: O.31. Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań przygotowawczych.

Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021 – 2027 cel szczegółowy: EFS+.CP4.G Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.

Realizowane wskaźniki:

produktu – WLWK-PLAGO01 Liczba osób objętych wsparciem w dziedzinie gotowości cywilnej, w przemyśle obronnym lub dziedzinie cyberbezpieczeństwa,

produktu – WLWK-PLOCO04 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność

rezultatu – WLWK-PLAGCR01 Liczba osób, które podniosły umiejętności lub kompetencje lub nabyły kwalifikacje w dziedzinie gotowości cywilnej, w przemyśle obronnym lub dziedzinie cyberbezpieczeństwa.

Tabela 12 Zgodność celów LSR z dokumentami strategicznymi innego szczebla:

DOKUMENTY STRATEGICZNE INNYCH SZCZEBLI DLA OBSZARU LSR	Cele Lokalnej Strategii Rozwoju lokalnej Grupy Działania Dobrze Gminy na lata 2023-2027		
	CEL I: Poprawa dostępu do małej infrastruktury	CEL II: Włączenie społeczne	CEL III: Wzmocnienie konkurencyjności obszaru
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, 2.2 – Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym	Cel szczegółowy 1: „Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”, Kierunek interwencji: 1.5 – Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów, Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,	Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, Cel: 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym (Wskaźnik: Wskaźnik przeżywalności przedsiębiorstw – trzy lata od założenia działalności gospodarczej (osoba fizyczna)
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2030 roku	III CEL STRATEGICZNY „Sprawny Samorząd” 3.3 Zapewnienie zintegrowanej i wydolnej infrastruktury II CEL STRATEGICZNY „ Dynamiczna Gospodarka” 2.2 Wzmocnienie gospodarki wykorzystującej naturalne potencjały regionu	I CEL STRATEGICZNY „Otwarta społeczność” 1.2 Włączenie społeczne i zapewnienie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom regionu 1.3 Rozwój wspólnotowości i tworzenie kapitału społecznego	II CEL STRATEGICZNY „ Dynamiczna Gospodarka” 2.2 Wzmocnienie gospodarki wykorzystującej naturalne potencjały regionu
Koncepcja Rozwoju Powiatu	Cel strategiczny III. Infrastruktura i	Cel strategiczny I. Społeczeństwo i	Cel strategiczny II. Gospodarka i

Polickiego do roku 2035	Przestrzeń 3.1 Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej powiatu 3.3 Zrównoważony rozwój terytorialny i ochrona unikalnych walorów powiatu	Jakość Życia, 1.1 Rozwój nowoczesnej, różnorodnej oferty kluczowych usług świadczonych lokalnie i oferty kulturalnej 1.3 Wzmocnienie spójności społecznej	Innowacje, 2.1 Dywersyfikacja gospodarki i kreowanie nowoczesnych miejsc pracy 2.2 Budowa silnej marki turystyki wodnej i przyrodniczej
Strategia Rozwoju Gminy Dobra	Cel strategiczny - Ochrona i właściwe wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego Gminy Dobra	Cel strategiczny - Stworzenie warunków dla rozwoju społeczno – zawodowego miejscowej ludności.	Cel strategiczny - Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i poprawa warunków rozwoju małych przedsiębiorstw
Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kołbaskowo	Cel strategiczny 4 Rozwój funkcji turystyczno – rekreacyjnej Gminy Kołbaskowo. Cel strategiczny 2 Poprawa stanu infrastruktury technicznej i ochrona środowiska.	Cel strategiczny 4 Rozwój funkcji turystyczno – rekreacyjnej Gminy Kołbaskowo.	Cel strategiczny 4 Rozwój funkcji turystyczno – rekreacyjnej Gminy Kołbaskowo. Cel strategiczny 1 Wzmacnianie potencjału gospodarczego.
Strategia Rozwoju Gminy Police	Priorytet II. Trwały rozwój gospodarczy. CEL 4. Rozwój turystyki, sportu i rekreacji. Priorytet III Poprawa jakości życia mieszkańców CEL 3. Dostęp do atrakcyjnej oferty sportowo – rekreacyjnej. CEL 7. Promocja zdrowia. Priorytet IV. Zachowanie, ochrona i wykorzystanie walorów środowiska naturalnego. CEL 2. Rewitalizacja i ochrona	Priorytet III. Poprawa jakości życia mieszkańców. CEL 2. Dostęp do zróżnicowanej i atrakcyjnej oferty kulturalnej. CEL 3. Dostęp do atrakcyjnej oferty sportowo – rekreacyjnej. CEL 4. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu CEL 5. Wspieranie aktywności lokalnej	Priorytet II. Trwały rozwój gospodarczy. CEL 1. Dywersyfikacja gospodarcza gminy.

	walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy. CEL 3. Zagospodarowanie terenów zielonych		
Strategia Rozwoju Gminy Nowe Warpno	Priorytet 1 Cel 6. Zbudowanie nowoczesnej infrastruktury społecznej i kulturalnej. Cel 7. Stworzenie systemu ochrony środowiska. Priorytet 3 Cel 3 Stworzenie bogatej oferty rekreacyjnej, sportowej i kulturalnej dla mieszkańców gminy oraz odwiedzających gminę turystów. Priorytet 4 Cel 1. Dbłość o środowisko naturalne. Cel 2. Poprawa dostępności mieszkańców infrastruktury technicznej i społecznej.	Priorytet 3 Cel 3 Stworzenie bogatej oferty rekreacyjnej, sportowej i kulturalnej dla mieszkańców gminy oraz odwiedzających gminę turystów. Cel 4. Zbudowanie społeczeństwa obywatelskiego. Priorytet 4 Cel 5 Kreowanie zdrowego i kulturalnego stylu życia.	Priorytet 1 Cel 1. Stworzenie dogodnych warunków dla inwestycji w działalność gospodarczą. Priorytet 2 Cel 2. Aktywny udział gminy wspomagający rozwój przedsiębiorstw działających w gminie. Cel. 4 Przyciąganie nowych inwestorów spoza gminy.

Rzetelna analiza dokumentów strategicznych pozwoliła na lepsze wpasowanie przyjętych priorytetów rozwoju określonych w LSR w kierunku rozwoju przyjęte przez samorządy lokalne i regionalne. Dzięki poznaniu założeń niniejszych dokumentów, członkowie LGD posiadli lepszą orientację, jakie konkretne problemy są najbardziej istotne dla społeczności lokalnej i środowiska. LSR zapewnia spójność i komplementarność działań z innymi podmiotami i strategiami rozwoju, co pozwoli na uzyskanie efektów dodatkowości i synergii wobec działań realizowanych przez inne podmioty.

Cele i przedsięwzięcia określone w LSR wynikają z diagnozy obszaru oraz przeprowadzonej analizy. Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy przede wszystkim działań prowadzonych w ramach określonych grup problemów/działan zwanych przedsięwzięciami. W ramach niniejszej strategii planuje się realizację przedsięwzięć, które w efekcie mają się przyczynić do realizacji celów i osiągnięcia określonej wizji obszaru. Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy również związków między różnymi partnerami społecznymi, gospodarczymi i publicznymi zaangażowanymi w rozwój lokalny obszaru.

We wszystkich przedsięwzięciach zakłada się udział przedstawicieli różnych sektorów w podejmowaniu działań, inwestycji ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów rozwoju obszaru. Działania wdrażane w ramach LSR będą monitorowane przez LGD zarówno na etapie podejmowania decyzji o wyborze operacji zgodnych z LSR, jak i prowadzenia ewaluacji pod kątem osiąganych wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania na rozwój obszaru. Przedsięwzięcia zmierzające do realizacji poszczególnych celów są odpowiedzią na zidentyfikowane wspólnie ze społecznością lokalną szanse i zagrożenia, mocne i słabe strony, co w rezultacie pozwala na ich adresowanie w kluczowe dla rozwoju regionu problemy. Opracowana strategia zakłada realizację kolejnych celów poprzez konsekwentne wdrażanie wybranych przedsięwzięć.

Tabela 13 Spójność, komplementarność i synergia obszaru, zasobów i podmiotów obszaru LSR.

CEL I: Poprawa dostępu do małej infrastruktury
Spójne i komplementarne podejście: 1.1 rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej; 1.2 działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR; Przedsięwzięcia wykazują zarówno synergii jak i komplementarność tj. współdziałają w osiągnięciu celu: 1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury z przedsięwzięciami zaplanowanymi do realizacji w pozostałych celach: Cel 2. Włączenie społeczne oraz Cel 3. Wzmocnienie konkurencyjności obszaru. Inwestycje w rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej pozwolą na zapewnienie dostępności do zagospodarowanych terenów publicznych osobom bez względu na wiek, sprawność, płeć, wykształcenie, orientację itp., w tym mieszkańcom i turystom. Stanowią infrastrukturę towarzyszącą służącą rozwojowi gospodarczemu w zakresie turystyki i rekreacji w tym podejmowaniu działalności gospodarczej, organizacji imprez, warsztatów, spotkań, akcji. W powyższym zakresie przedsięwzięcia realizowane w ramach celu są zarówno spójne z pozostałymi celami jak i wzajemnie się uzupełniają. Przedsięwzięcia wzbogacają i promują obszar wsparcia doprowadzając do wzmocnienia potencjału i reagowania na określone diagnozą deficyty. Działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR mają wpływ na realizację działań społecznie włączających mieszkańców, budujących lokalną tożsamość, znoszącym ograniczenia i hamujących rozwój. Zapewniają dostępność do infrastruktury i wiedzy, która służy integracji, budowaniu lokalnej, zintegrowanej społeczności i tworzą otoczenie dla rozwoju gospodarczego.
Metody realizacji przedsięwzięcia: Realizacja w oparciu o operacje dotyczące poprawy dostępu do infrastruktury publicznej poprzez budowę nowych i rozwój istniejących infrastruktur publicznych, tj. tereny rekreacyjne, sportowe oraz operacji mających na celu wspieranie lokalnego dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego obszaru objętego LSR z

poszanowaniem środowiska naturalnego, tj. aleje przyrodnicze, zagospodarowanie nabrzeży, punkty przyrodnicze przy trasach rowerowych, ścieżkach przyrodniczych, szlaki przyrodnicze.

Realizacja w ramach PS WPR. Konkurs (1.1), granty (1.2)

1. Gmina Dobra: Rozbudowa terenów rekreacyjnych
2. Gmina Kołbaskowo: Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych
3. Gmina Police: Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych
4. Gmina Nowe Warpno. Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych.

Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: JSFP (1.1.), NGO (1.2)

Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej:

W ramach realizacji przedsięwzięć celu I nastąpi rozbudowa terenów rekreacyjnych, wyrównywanie niedoborów infrastruktury oraz integracja społeczności lokalnych i ich liderów, lokalnych przedsiębiorców, rolników i ngo wokół nowych przestrzeni.

Odpowiedź na zidentyfikowaną potrzebę i potencjał:

Identyfikacja potrzeb w sferze przestrzennej.

- Niezagospodarowane przestrzenie publiczne.
- Niedostateczna liczba atrakcyjnych terenów publicznych, w tym urządzonych terenów rekreacji i wypoczynku.
- Niewykorzystany potencjał wynikający z lokalizacji LGD w strefie nadwodnej, o wyjątkowych walorach przyrodniczych i historycznych.

Identyfikacja potrzeb w sferze społecznej

- Problemy społeczne związane z wykluczeniem społecznym grup defaworyzowanych: seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, młodzież do 25 r.ż. dzieci.
- Znaczny wzrost liczby mieszkańców.
- Niedostateczna oferta spędzania czasu wolnego dla poszczególnych grup społecznych.

Identyfikacja potrzeb w sferze gospodarczej

- Niedostatecznie zagospodarowane przestrzenie publiczne stanowiące otoczenie dla branży gastronomicznej i rekreacyjnej.

Identyfikacja potencjałów w sferze przestrzennej

- Wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe, obszary ochronne, położenie.

Identyfikacja potencjałów w sferze społecznej

- Duża liczba organizacji pozarządowych działająca i aktywna w szerokim spektrum.

Identyfikacja potencjałów w sferze gospodarczej

- Atrakcyjne otoczenie do rozwoju branży agroturystycznej, gastronomicznej.

CEL II: Włączenie społeczne

Spójne i komplementarne podejście:

2.1 Wspieranie gotowości cywilnej na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju

2.2 utworzenie lub wyposażenie przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu;

Przedsięwzięcia wykazują zarówno synergię jak i komplementarność tj. współdziałają w osiągnięciu celu: 2. Włączenie społeczne z przedsięwzięciami zaplanowanymi do realizacji w pozostałych celach: Cel 1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury z Celem 3. Wzmocnienie konkurencyjności obszaru. Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach Celu 2 są spójne i komplementarne do przedsięwzięć wskazanych w pozostałych celach. Wzajemnie się przenikają, uzupełniają, odpowiadają na potrzeby i wzmacniają potencjał. Inwestycje w rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej zapewniają aktywizację osób w niekorzystnej sytuacji oraz pozwalają na dodatkowe tworzenie lub wyposażenie miejsc i przestrzeni ułatwiających i umożliwiających włączenie. Mogą stanowić bazę dla rozwoju gospodarczego w obszarze dla lub na rzecz osób pozostających w niekorzystnej sytuacji.

Metody realizacji przedsięwzięcia:

2.1 – Przedsięwzięcie będzie polegało na wzmacnianiu gotowości cywilnej mieszkanek i mieszkańców poprzez działania edukacyjne i szkoleniowe. Obejmą one uzupełnienie braków w praktycznych umiejętnościach reagowania w przypadku klęsk żywiołowych, awarii infrastruktury, zagrożeń zdrowotnych czy działań militarnych, a także w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

Projekty będą również obejmować przygotowanie mieszkańców do właściwego zachowania w sytuacjach masowych zagrożeń, wzmacnianie bezpieczeństwa cyfrowego i ochrony przed dezinformacją oraz rozwój kompetencji komunikacyjnych i organizacyjnych potrzebnych w działaniach pomocowych i sąsiedzkich. W ramach przedsięwzięcia możliwy będzie także zakup niezbędnego wyposażenia i infrastruktury służącej bezpieczeństwu.

Działania te będą wsparciem dla mieszkanek i mieszkańców obszaru LSR, ze szczególnym uwzględnieniem oddolnych inicjatyw służących budowaniu umiejętności i kompetencji zwiększających gotowość cywilną.

Zwiększenie udziału społeczności lokalnych w zarządzaniu rozwojem obszaru przyczyni się do wzrostu kapitału społecznego, w tym do większej partycypacji społecznej i aktywności obywatelskiej.

Przedsięwzięcie finansowane z EFS +. Projekty grantowe.

2.2 -przedsięwzięcie ukierunkowane na stworzenie i wykorzystanie miejsc, w których odbywać się będą spotkania i szkolenia dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji, a także tematyczne imprezy o charakterze integracyjnym. Zadania w ramach tego przedsięwzięcia związane będą z doposażeniem takich miejsc, głównie w przestrzeniach i budynkach już istniejących np., domy kultury, świetlice wiejskie, ośrodki samopomocy, kluby, centra przedsiębiorczości lokalnej, tereny rekreacyjne, turystyczne itp.

Realizacja w ramach PS WPR. Konkurs

Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: JST, instytucje kultury.

Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: W ramach realizacji przedsięwzięć celu II nastąpi integracja społeczności lokalnych i ich liderów, lokalnych przedsiębiorców, rolników. Do realizacji zadań zostaną wykorzystane lokalne zasoby w postaci domów kultury, świetlic wiejskich, ośrodków samopomocy i centrów przedsiębiorczości.

Odpowiedź na zidentyfikowaną potrzebę i potencjał:

Identyfikacja problemów w sferze społecznej

- Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej.
- Problemy społeczne związane z wykluczeniem społecznym grup defaworyzowanych: seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, młodzież do 25 r.ż.
- Znaczny wzrost liczby mieszkańców.
- Niedostateczna oferta spędzania czasu wolnego dla poszczególnych grup społecznych.

Identyfikacja problemów w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej

- Niedostateczna liczba atrakcyjnych terenów publicznych, w tym urządzonych terenów rekreacji i wypoczynku.
- Niewykorzystany potencjał wynikający z lokalizacji LGD w strefie nadwodnej, o wyjątkowych walorach przyrodniczych i historycznych.

Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej

- Niedostatecznie zagospodarowane przestrzenie publiczne stanowiące otoczenie dla branży gastronomicznej i rekreacyjnej.

Identyfikacja potencjałów w sferze społecznej

- Duża liczba organizacji pozarządowych działająca i aktywna w szerokim spektrum.
- Wzrost liczby mieszkańców młodych i wykształconych.

Identyfikacja potencjałów w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej

- Nowa infrastruktura rekreacyjna, w tym sieciowa.
- Wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe, obszary ochronne, położenie.

Identyfikacja potencjałów w sferze gospodarczej - Atrakcyjne otoczenie do rozwoju branży agroturystycznej, gastronomicznej. - Wzrost liczby mieszkańców.
CEL III: Wzmocnienie konkurencyjności obszaru
Spójne i komplementarne podejście: III.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej; III.2 Rozwój przedsiębiorczości. Cel III jest bezpośrednio powiązany: spójny i komplementarny z działaniami w zakresie realizacji celu 1 i 2, budując infrastrukturę towarzyszącą tworzeniu nowych przedsiębiorstw, włączających grupy defaworyzowane, pozostające w niekorzystnej sytuacji.
Metody realizacji przedsięwzięcia: przedsięwzięcie realizować będzie działania przeznaczone głównie dla osób, które chcą rozpocząć działalność gospodarczą, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji (osoby poszukujące zatrudnienia np. mieszkańcy osiedli poPGR, osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie) oraz osoby bezrobotne i bierne zawodowo, osoby młode do 25 r.ż.). (3.1) A także dla przedsiębiorców, którzy planują rozwinąć dotychczasową działalność stwarzając m.in. nowe miejsca pracy. Przygotowanie działań, które będą tworzyły podstawę do trwałego rozwoju gospodarczego LGD. (3.2)
Przedsięwzięcie finansowane z PS WPR. Konkurs
Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: mieszkańcy obszaru LSR, przedsiębiorcy.
Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: W ramach realizacji przedsięwzięć celu III nastąpi wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą, rozwój istniejących przedsiębiorstw.
Identyfikacja problemów w sferze społecznej - Bezrobocie wśród osób młodych oraz z niskim wykształceniem. - Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej. - Problemy społeczne związane z wykluczeniem społecznym grup defaworyzowanych: seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, młodzież do 25 r.ż.
Identyfikacja problemów w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej Niewykorzystany potencjał wynikający z lokalizacji LGD w strefie nadwodnej, o wyjątkowych walorach przyrodniczych i historycznych.
Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej - Funkcjonowanie dużych zakładów pracy/ brak dywersyfikacji. - Niski poziom innowacyjności lokalnej gospodarki. - Niedostatecznie zagospodarowane przestrzenie publiczne stanowiące otoczenie dla branży gastronomicznej i rekreacyjnej. - Niska aktywność gospodarcza.
Identyfikacja potencjałów w sferze społecznej - Duża liczba organizacji pozarządowych działająca i aktywna w szerokim spektrum. - Struktura społeczna oparta na mieszkańcach w wieku produkcyjnym. - Wzrost liczby mieszkańców młodych i wykształconych.
Identyfikacja potencjałów w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej - Wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe, obszary ochronne, położenie. - Dobre połączenia komunikacyjne.
Identyfikacja potencjałów w sferze gospodarczej - Dobre otoczenie do rozwoju branży agroturystycznej, gastronomicznej. - Położenie przygraniczne. - Wzrost liczby mieszkańców.

VI. CELE I WSKAŹNIKI

Podczas przeprowadzonych spotkań ze społecznością lokalną zdiagnozowano szereg potrzeb i wyzwań, które zostały zebrane w trzy cele główne:

- I. Poprawa dostępu do małej infrastruktury
- II. Włączenie społeczne
- III. Wzmocnienie konkurencyjności obszaru

Cele i przedsięwzięcia są bezpośrednio powiązane z diagnozą obszaru, a ich wybór i sformułowanie wynika z diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji. Cele, które bazują na możliwym do wykorzystania potencjale obszaru uwzględniają również realne możliwości stowarzyszenia oraz jego wcześniejsze doświadczenie. Cele, których realizacja jest przewidziana na lata 2023 – 2027 w ramach budżetu opisanego w kolejnych rozdziałach, będą zrealizowane poprzez przedsięwzięcia.

Zaplanowane cele stanowią odpowiedź na zdiagnozowane problemy jakimi są:

1. Niedostateczne wykorzystanie zasobów turystycznych, przyrodniczych, rekreacyjnych
2. Zagrożenie wykluczeniem społecznym ze względu na niskie kwalifikacje lub wiek i niewystarczającą ofertę ciekawego spędzania czasu wolnego,
3. Niska aktywność mieszkańców
4. Wzrost ilości mieszkańców i ich zapotrzebowania na szereg usług

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy zaplanowano trzy kluczowe cele i wskaźniki, które przyczynią się do rozwiązania zdiagnozowanych problemów w oparciu o potencjał obszaru.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach RLKS, sposób ich realizacji wraz grupami docelowymi i zaplanowanym budżetem przedstawia załącznik nr 1 do LSR.

POTENCJAŁ lasy, dostęp do terenów nadwodnych, tereny widokowe, NATURA 2000, bliskość Szczecina.
POTRZEBY wykorzystanie zasobów przestrzeni publicznej, poprawa funkcjonalności przestrzeni publicznych o charakterze rekreacyjnym, zapewnienie dostępu do terenów rekreacyjnych, wykorzystanie zasobów naturalnych w kreowaniu przestrzeni
WYZWANIA zaangażowanie osób młodych do 25 r.ż., włączenie seniorów 60+, włączenie osób w niekorzystnej sytuacji (mieszkańcy osiedli poPGR, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie), budowanie społeczności wyedukowanej, odpowiedzialnej za siebie, za rozwój, współpracującej, wykorzystanie potencjału obszaru gospodarczego i przyrodniczego z nastawieniem na rozwój turystyki, rekreacji, spędzania czasu wolnego, wyzwania związane ze zwiększającą się liczbą mieszkańców

Cel 1 – Poprawa dostępu do małej infrastruktury. Cel będzie realizowany w oparciu o realizację operacji dotyczących poprawy dostępu do infrastruktury publicznej poprzez budowę nowych i rozwój istniejących infrastruktur publicznych, tj. tereny rekreacyjne oraz operacji mających na celu wspieranie lokalnego dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego obszaru objętego LSR z poszanowaniem środowiska naturalnego, tj. aleje przyrodnicze.

Źródłem finansowania będzie PS WPR. Cel ten będzie zrealizowany poprzez dwa przedsięwzięcia:

Przedsięwzięcie 1.1 rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej

Budowa, przebudowa, rozbudowa terenów rekreacyjno sportowych, uzupełnienie istniejących terenów rekreacyjnych. Uzupełnienie dotychczasowych obiektów małej infrastruktury. Budowa alej przyrodniczych. Zagospodarowanie terenów wzdłuż nabrzeży. Przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej terenu LGD z wykorzystaniem i zachowaniem jego walorów przyrodniczych.

Wskaźniki produktu: liczba inwestycji związanych z zagospodarowaniem terenu - 9

Wskaźniki rezultatu: liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – 4200

Przedsięwzięcie 1.2 Działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR

Projekty włączające mieszkańców LGD, w tym: seniorów, osoby młode do 25 r.ż., grupy w niekorzystnej sytuacji (mieszkańcy osiedli poPGR, osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie). W ramach tego przedsięwzięcia będą podejmowane działania z zakresu profilaktyki zdrowia, tworzenia lub rozszerzania zajęć sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych, edukacyjnych i rekreacyjnych. Działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR – wydarzenia rekreacyjne (warsztaty, konferencje, rajdy piesze i rowerowe, gry terenowe, publikacje). Pomoże to inicjować aktywność społeczności lokalnej oraz integrację mieszkańców. Szczególny nacisk będzie kładziony na włączenie do tego typu działań osób w niekorzystnej sytuacji.

Wskaźniki produktu: liczba działań kształtujących świadomość społeczną – 30

Wskaźniki rezultatu: liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – 1000

Cel 2 – Włączenie społeczne. Cel będzie realizowany poprzez zadania związane z wzmocnieniem aktywności i zaangażowania mieszkańców w tym rozwój kompetencji kluczowych dla funkcjonowania w sytuacjach kryzysowych oraz w życiu społecznym. Działania będą koncentrować się na edukacji dorosłych w zakresie gotowości cywilnej, w szczególności poprzez podnoszenie umiejętności reagowania w sytuacjach zagrożeń, udzielania pierwszej pomocy, komunikacji kryzysowej, przeciwdziałania dezinformacji oraz budowania odporności psychicznej. Istotnym elementem będzie również wzmacnianie kompetencji społecznych i organizacyjnych mieszkańców, rozwój lokalnych sieci współpracy i wolontariatu oraz zwiększanie zaangażowania społeczności w działania na rzecz bezpieczeństwa i wzajemnego wsparcia. Realizacja celu przyczyni się do wzrostu poziomu kapitału społecznego, zwiększenia partycypacji obywatelskiej oraz budowania trwałej gotowości cywilnej na obszarze objętym LSR. Działania te wpisują się w ideę uczenia się przez całe życie, jako narzędzia poprawy jakości życia, zwiększania samodzielności mieszkańców oraz ich zdolności do reagowania na nowe wyzwania.

Źródłem finansowania będzie z EFS+ oraz PS WPR (P 2.1). Przewidziano realizację tego celu poprzez dwa przedsięwzięcia.

Przedsięwzięcie 2.1 Wspieranie gotowości cywilnej na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju.

W ramach tego przedsięwzięcia realizowane będą zadania współfinansowane ze środków EFS+ służące wzmocnieniu gotowości cywilnej mieszkańców, obejmujące m.in. działania edukacyjne i szkoleniowe z zakresu pierwszej pomocy i podstaw ratownictwa, reagowania w sytuacjach zagrożeń (pożary, powódzie, wichury, awarie infrastruktury, sytuacje kryzysowe), przygotowania gospodarstw domowych i społeczności lokalnych do sytuacji nadzwyczajnych, komunikacji kryzysowej i korzystania z systemów ostrzegania, organizację ćwiczeń i symulacji z udziałem lokalnych służb, OSP oraz społeczności lokalnej, warsztaty psychoedukacyjne wzmacniające odporność psychiczną i umiejętność radzenia sobie ze stresem, działania informacyjne i edukacyjne, rozwój wolontariatu kryzysowego i lokalnych sieci wsparcia sąsiedzkiego, zakup niezbędnego wyposażenia i infrastruktury bezpieczeństwa.

Wskaźniki:

produktu – WLWK-PLAGO01 Liczba osób objętych wsparciem w dziedzinie gotowości cywilnej, w przemyśle obronnym lub dziedzinie cyberbezpieczeństwa - 431

produktu WLWK-PLOCO04 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność - 1

Wskaźniki rezultatu – WLWK-PLAGCR01 Liczba osób, które podniosły umiejętności lub kompetencje lub nabyły kwalifikacje w dziedzinie gotowości cywilnej, w przemyśle obronnym lub dziedzinie cyberbezpieczeństwa - 108

Przedsięwzięcie 2.2 utworzenie lub wyposażenie przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu (PS WPR)

Przedsięwzięcia mające na celu wyposażenie świetlic, pracowni, salek edukacyjnych, miejsc spotkań i integracji osób w niekorzystnej sytuacji, młodzieży do 25 r.ż, seniorów (pracownia tematyczne, artystyczne, wyposażenie OSP, edukacyjne, itp.)

Wskaźniki produktu: liczba przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu - 5

Wskaźniki rezultatu: liczba osób korzystających z miejsc sprzyjających włączeniu społecznemu - 1000

Cel 3 – Wzmocnienie konkurencyjności obszaru. Cel będzie zrealizowany poprzez wsparcie istniejących przedsiębiorstw oraz osób, które chcą rozpocząć pozarolniczą działalność gospodarczą. Realizacja celu pozwoli na zwiększenie miejsc pracy. Będą premiowane za pomocą kryteriów wyboru pomysły innowacyjne, proponujące nowe rozwiązania lub nastawione na ochronę środowiska. **Źródłem finansowania będzie PS WPR.** Cel ten będzie realizowany poprzez dwa przedsięwzięcia:

Przedsięwzięcie 3.1 podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Rozwój przedsiębiorczości w ramach samozatrudnienia w szczególności w sferze usług czasu wolnego, w tym turystyce, rekreacji, kulturze, zdrowiu, sporcie, gastronomii, innowacje wykorzystywane w turystyce, zachowanie i promowanie walorów obszaru.

Wskaźniki produktu: liczba rozpoczętych działalności - 4

Wskaźniki rezultatu: liczba nowych miejsc pracy - 4

Przedsięwzięcie 3.2 rozwój przedsiębiorczości.

Rozwój pozarolniczych usług w gospodarstwach rolnych wspierające m.in. gospodarkę czasu wolnego, turystykę, poprawa dostępności do lokalnych produktów rolnych. W ramach wsparcia preferowane będą projekty uwzględniające stosowanie nowych technologii, rozwiązań cyfrowych, rozwiązań zapewniających lub zwiększających dostępność.

Wskaźniki produktu: liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem - 4

Wskaźniki rezultatu: liczba nowych miejsc pracy – 4

CELE	
1.	Poprawa dostępu do małej infrastruktury
2.	Włączenie społeczne
3.	Wzmocnienie konkurencyjności obszaru

CELE I PRZEDSIĘWZIĘCIA	
I.	Poprawa dostępu do małej infrastruktury
1.	rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej
2.	działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR
II.	Włączenie społeczne
1.	wspieranie gotowości cywilnej na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju
2.	utworzenie lub wyposażenie przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu
III.	Wzmocnienie konkurencyjności obszaru
1.	podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej
2.	rozwój przedsiębiorczości

Przedsięwzięcia w ramach celu	Grupy docelowe	Sposób realizacji
I. Poprawa dostępu do małej infrastruktury		
Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Grupy docelowe: Mieszkańcy LGD Beneficjenci: JSFP	Wspierane działania: Budowa, przebudowa, uzupełnienie istniejących terenów rekreacyjnych. Uzupełnienie dotychczasowych obiektów małej infrastruktury. Budowa alej przyrodniczych. Przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej terenu LGD z wykorzystaniem i zachowaniem jego walorów przyrodniczych.
Operacje konkursowe: konkurs		
Zakres zgodności z PS WPR poprawa dostępu do usług i infrastruktury		
wskaźnik R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie – cel 8 PS WPR, CS 8.P 4. – liczba osób korzystających		
Działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR	Grupy docelowe: Mieszkańcy LGD Beneficjenci: Rolnicy i domownicy małych gospodarstw rolnych, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne, LGD	Wspierane działania: Projekty włączające mieszkańców LGD, w tym: seniorów/młodzież/ grupy w niekorzystnej sytuacji/ osoby z niepełnosprawnościami. Podejmowane działania z zakresu tworzenia, rozszerzanie zajęć sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych, edukacyjnych. Inicjowanie aktywności na rzecz społeczności lokalnej, wydarzenia promujące walory kulturowe, dotyczące dziedzictwa przyrodniczego obszaru, inicjowanie klubów zainteresowań. Działania kształtujące świadomość społeczną – wydarzenia rekreacyjne (warsztaty, konferencje, rajdy piesze i rowerowe, gry terenowe, publikacje). Przedsięwzięcie przyczyni się do rozwoju integracji mieszkańców, jej aktywizacji i włączeniu do tego typu działań osób w niekorzystnej sytuacji.
Operacje konkursowe:		
- projekty grantowe		
Zakres zgodności z PS WPR		

- integracja mieszkańców
- wykorzystanie potencjału terenu

wskaźnik R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie – cel 8 PS WPR, CS 8.P 4. – liczba osób korzystających

Przedsięwzięcia w ramach celu	Grupy docelowe	Sposób realizacji
II. Włączenie społeczne		
Wspieranie gotowości cywilnej na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju	Grupy docelowe: mieszkańcy i mieszkanki obszaru objętego LSR (osoby dorosłe) Beneficjenci: JST	Wspierane działania: wsparcie na rzecz kształcenia dorosłych (z wyłączeniem infrastruktury)
Projekty grantowe. Zakres zgodności z EFS+: wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowanie na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.		
wskaźnik R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom		
Utworzenie lub wyposażenie przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu	Grupy docelowe: Seniorzy, młodzież, grupy w niekorzystnej sytuacji, Beneficjenci: JST, jednostki kultury, sportu.	Wspierane działania: Przedsięwzięcia mające na celu przystosowanie miejsc do realizacji działań szkoleniowych. Preferowane będą projekty innowacyjne oraz kierowane do seniorów i młodzieży do 25 r.ż.
Konkurs		
Zakres zgodności z PS WPR - poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności; - włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji.		
Wskaźniki: wskaźnik R.42 promowanie włączenia społecznego		

Przedsięwzięcia w ramach celu	Grupy docelowe	Sposób realizacji
III. Wzmocnienie konkurencyjności obszaru		
Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Grupy docelowe: Mieszkańcy LGD, osoby w niekorzystnej sytuacji Beneficjenci: Osoby planujące podjęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorcy	Wspierane działania: Rozwój pozarolniczych usług w gospodarstwach rolnych wspierające m.in. gospodarkę czasu wolnego, turystykę, poprawa dostępności do lokalnych produktów rolnych. W ramach wsparcia preferowane będą projekty uwzględniające stosowanie

		nowych technologii, rozwiązań cyfrowych, rozwiązań zapewniających lub zwiększających dostępność.
Konkurs		
Zakres zgodności z PS WPR		
<u>wskaźnik R.37Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich (nowe miejsca pracy)</u>		
Rozwój przedsiębiorczości	Grupy docelowe: Mieszkańcy LGD, przedsiębiorcy Beneficjenci: Rolnicy i domownicy małych gospodarstw rolnych, przedsiębiorcy,	Wspierane działania: Rozwój przedsiębiorczości w szczególności w sferze usług czasu wolnego, w tym turystyce, rekreacji, kulturze, zdrowiu, sporcie, gastronomii, lokalne produkty spożywcze, innowacje wykorzystywane w turystyce, zachowanie i promowanie walorów obszaru. W ramach wsparcia preferowane będą projekty innowacyjne uwzględniające stosowanie nowych technologii, rozwiązań cyfrowych, rozwiązań zapewniających lub zwiększających dostępność oraz skierowane do osób w niekorzystnej sytuacji.
Konkurs		
Zakres zgodności z PS WPR		
a) Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich b) Nowe miejsca pracy		
<u>wskaźnik R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich (nowe miejsca pracy)</u>		

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

1. Charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy realizuje swoje zadania w zakresie:

- a) opracowania i wdrażania LSR, w tym animuje społeczność lokalną,
- b) opracowania kryteriów wyboru i procedury wyboru operacji (oraz grantobiorców),
- c) przygotowania i prowadzenia naborów wniosków,
- d) wybierania operacji do finansowania (spośród operacji zgodnych z LSR) oraz ustalania maksymalnej kwoty wsparcia, a następnie przedkłada wnioski o przyznanie pomocy do ostatecznej kwalifikowalności do podmiotu wdrażającego,
- e) monitorowania realizacji LSR,
- f) prowadzenia ewaluacji LSR

2. Rozwiązania formalno-instytucjonalne

Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy do realizacji LSR powołuje biuro i zatrudnia pracowników zgodnie z Regulaminem Biura. Biuro ściśle współpracuje z Zarządem i Radą. Rada jest organem decyzyjnym powołanym, zgodnie z art. 4 ust. 3 pkt. 4 ustawy o RLKS, do wyboru i oceny operacji zgodnych z LSR według opracowanych procedur wyboru i oceny operacji przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Sposób funkcjonowania Rady opisuje Regulamin Rady. Przyjęte przez LGD procedury zapisane w regulaminie Rady pozwolą **uniknąć ryzyka konfliktu interesów** i zapewniają, że **żadna pojedyncza grupa interesów nie kontroluje procesu podejmowania decyzji** w sprawie wyboru operacji – procedury będą zawierać wzory deklaracji bezstronności oraz rejestr interesów członków Rady. Procedury będą regulować kwestie **zachowania parytetów sektorowych** na każdym etapie oceny, będą zgodne z przepisami prawa oraz szczegółowo regulujące sytuacje wyjątkowe.

Wybór operacji będzie prowadzony zgodnie z zasadami właściwymi dla danego funduszu (cel I i III – EFFROW i cel II – EFS+ i EFFROW), w tym przy użyciu obowiązkowych i/lub rekomendowanych kryteriów wyboru operacji/grantobiorców.

Beneficjenci zamierzający złożyć wniosek o przyznanie pomocy, mogą przy jego przygotowaniu skorzystać z pomocy pracowników biura LGD. LGD podaje do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej ogłoszenie o naborze wniosków o wsparcie zgodnie z zaplanowanym i zatwierdzonym przez Zarząd Województwa harmonogramem naborów wniosków. Złożone wnioski są przekazywane do Rady, która dokonuje oceny zgodności operacji z LSR (przez operację zgodną z LSR rozumie się operację, która: 1) zakłada realizację celów głównych i szczegółowych LSR, przez osiągnięcie zaplanowanych w LSR wskaźników; 2) jest zgodna z programem, w ramach którego jest planowana realizacja tej operacji), wybiera operacje oraz ustala kwotę wsparcia.

LGD przekazuje podmiotowi ubiegającemu się o wsparcie, o którym mowa w art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013, pisemną informację o wyniku oceny zgodności jego operacji z LSR lub wyniku wyboru, w tym oceny w zakresie spełniania przez jego operację kryteriów wyboru wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację, a w przypadku pozytywnego wyniku wyboru – zawierającą dodatkowo wskazanie, czy w dniu przekazania wniosków o udzielenie wsparcia do zarządu województwa operacja mieści się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze tych wniosków.

Poza tym zamieszcza na swojej stronie internetowej listę operacji zgodnych z LSR oraz listę operacji wybranych, ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków o udzielenie wsparcia.

LGD przekazuje zarządowi województwa dokumenty potwierdzające dokonanie wyboru operacji w terminie 60 dni od dnia następującego po ostatnim dniu terminu składania wniosków o wsparcie.

3. Formy wsparcia operacji w ramach LSR

W ramach wdrażania LSR beneficjenci będą mogli ubiegać się o wsparcie swoich projektów poprzez następujące typy projektów:

- **Konkursy** (realizowane przez podmioty inne niż LGD) – nabór wniosków w trybie konkursowym zamkniętym, operacje będą oceniane przez Radę LGD, a następnie przedkładane do Zarządu Województwa w celu ich weryfikacji.
- **Projekty Grantowe** – w otwartym naborze wniosków o powierzenie projektu grantowego, operacje będą oceniane przez Radę LGD, realizowane i rozliczane przez grantobiorcę, kontrolowane i rozliczane przez LGD.

4. Cel i założenia tworzenia procedur

Celem tworzenia procedur jest opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i kryteriów wyboru o udzielenie wsparcia w ramach realizacji LSR, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała decyzji w sprawie wyboru. Zapisy dotyczące udziału poszczególnych grup interesu są opisane w rozdziale III niniejszej strategii.

Zapewnione zostaną niedyskryminujące warunki do aplikowania przez wnioskodawców o środki na operacje wpisujące się w cele strategii, w tym określenie zasad oceny poszczególnych operacji w taki sposób, aby w jak największym stopniu odpowiadały na problemy obszaru.

W tym celu zostanie opracowany *Regulamin naborów wniosków o wsparcie* opracowany zgodnie z art. 19a ust 3 ustawy RLKS.

5. Formułowanie i zmiana kryteriów wyboru

Podstawowym kryterium oceny wniosków jest to, czy dany pomysł będzie realizował cele opisane w tej strategii w sposób bezpośredni lub pośredni. W procesie tworzenia LSR ważny jest sposób formułowania kryteriów wyboru. Kryteria mają być obiektywne, niedyskryminujące, przejrzyste i mierzalne. Kryteria oceny operacji zostaną szczegółowo opisane w *Regulaminie naborów wniosków o wsparcie*.

Operacje będą również oceniane w oparciu o poniższe kryteria wyboru:

- zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska
- premiowanie za skierowanie do grup w niekorzystnej sytuacji (osoby poszukujące zatrudnienia np. mieszkańcy osiedli poPGR, osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie), osoby młode do 25 r.ż., seniorów,
- generowanie nowych miejsc pracy
- innowacyjność
- premiowanie za wysokość wkładu własnego przekraczający intensywność pomocy określoną w programie.

Przy tworzeniu kryteriów wyboru wzięto pod uwagę diagnozę potrzeb i potencjału obszaru LGD. Tak sformułowane kryteria były następnie konsultowane z mieszkańcami, przedsiębiorcami, przedstawicielami NGO. Dzięki temu kryteria zostały przygotowane w sposób kompleksowy – diagnoza + partycypacja.

Ważnym kryterium dla wszystkich projektów jest premiowanie za wysokość wkładu własnego przekraczający intensywność pomocy określoną w programie, rodzaj podmiotu realizującego operację.

Wszelkich zmian kryteriów wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów wyboru dokonuje się w oparciu o diagnozę obszaru, w tym zdefiniowane problemy oraz wskaźniki zaplanowane do osiągnięcia w ramach realizacji strategii. Opisane zasady ustalania i zmiany kryteriów wyboru będą zamieszczane na stronie internetowej LGD i poddane konsultacjom społecznym.

6. Określenie innowacyjności w sposobie oceny operacji

Innowacyjność zgodnie z zasadą obowiązującą w podejściu LEADER to poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, szczególnie poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru.

W ramach oceny innowacyjności operacji rada będzie kierować się tym, czy przedsięwzięcie jest innowacyjne lokalnie (nowy na terenie LGD produkt, usługa, proces, organizacja, sposób wykorzystania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych, lub społecznych).

Rada oceniając innowacyjność danego przedsięwzięcia będzie się kierować stopniem jej oryginalności:

- Kreatywne - powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji - 10 pkt

- Imitujące - wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych- 5 pkt
- Pozorne - w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości - 0 pkt.

W celu wdrożenia na obszarze objętym LSR operacji innowacyjnych, LGD będzie animować lokalną społeczność w zakresie stosowania innowacji w realizowanych przedsięwzięciach poprzez szkolenia dla beneficjentów organizowane przed każdym naborem wniosków o dofinansowanie. Szkolenia zostały zaplanowane w Planie komunikacji, który stanowi załącznik nr 2 do Lokalnej Strategii Rozwoju.

7. Określenie inkluzywności w sposobie oceny operacji

Inkluzywność to powszechny dostęp dla każdego członka społeczności lokalnej do jednakowej oceny wniosku. LGD zapewni niedyskryminujący, jasny i przejrzysty sposób oceniania operacji. W celu zapewnienia inkluzywności LGD będzie animować społeczność lokalną i zapraszać do składania wniosków wszystkich mieszkańców nie wykluczając żadnej z grup społecznych. Projekty realizowane w ramach LSR współfinansowane z EFS+ będą wybierane zgodnie z politykami horyzontalnymi, o których mowa w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w szczególności z zasadą równości kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji. Warunki procedury wdrażania wskazanych polityk horyzontalnych zostały określone w wytycznych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027. Projekty współfinansowane w ramach EFRR dla interwencji I.13.1 LEADER- wybierane są zgodnie z przepisami ustawy RLKS z uwzględnieniem zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060.

VIII. PLAN DZIAŁANIA

Plan działania zakłada realizację celów LSR z uwzględnieniem dwóch kamieni milowych. Kamienie milowe są zgodne z §9 wzoru umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

I kamień milowy - do 31.12.2026 r. przy założeniu wsparcia na wdrażanie LSR w ramach EFS+ w wysokości odpowiadającej 40% budżetu

I kamień milowy – do 31.12.2027 r. przy założeniu wsparcia wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 80 % budżetu

II kamień milowy - do 31.12.2028 r. przy założeniu wsparcia na wdrażanie LSR w ramach EFS+ w wysokości odpowiadającej 80% budżetu.

Poziom wydatkowania budżetu pokaże realizacja wskaźników. Wskaźniki będą realizowane etapowo, dlatego w danym przedziale czasowym wskazany jest poziom jaki zostanie osiągnięty w danych latach oraz jego narastający poziom realizacji. Poszczególne etapy wynikają z wymogów nowej perspektywy finansowej na lata 2023-2027 (2023-2029). Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w załączniku nr 2 do LSR - Plan działania. Harmonogram osiągania wskaźników został sporządzony w sposób umożliwiający wywiązanie się LGD z obowiązków wynikających z §6 projektu umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR. Etapy wdrażania LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania wniosków.

Zakłada się, że I etap wdrażania LSR w zakresie środków z PS WPR 2023-2027 (2023-2029), będzie się charakteryzował zwiększoną intensywnością. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. W zakresie środków PS WPR 2023-2027 (2023-2029) planuje się osiągnięcie poziomu wykonania, zgodnie z opisanymi etapami realizacji LSR. Efektem końcowym będzie realizacja przewidzianych wskaźników, jak również celów i przedsięwzięć LSR. Plan działania powstał z uwzględnieniem rekomendacji, uwag oraz
opinii
mieszkańców.

IX. PLAN FINANSOWY LSR

1. Źródła finansowania działalności LGD.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 rozporządzenia UE nr 1303/2013 rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest wspierany ze środków EFRROW, w ramach inicjatywy LEADER. RLKS może być wspierany ze środków EFRR, EFS lub EFMR, zwanych łącznie właściwymi EFSI. W myśl art. 32 ust. 2 lit. a i c rozporządzenia UE nr 1303/2013 RLKS jest kierowany przez Lokalną Grupę Działania i prowadzony na podstawie Lokalnej Strategii Rozwoju.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy realizuje Lokalną Strategię Rozwoju w oparciu o dwa fundusze w ramach EFSI, tj. PS WPR i EFS+. Maksymalne kwoty środków działania LEADER w ramach PS WPR 2023-2027 na wsparcie operacji realizowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju są uzależnione od liczby ludności wiejskiej zamieszkałej na obszarze objętym LSR, a w przypadku Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Dobre Gminy jest to kwota **3 338 794,01** euro. Środki z tych funduszy zostaną wykorzystane w ramach dwóch komponentów - wdrażanie LSR oraz zarządzanie LSR. Budżet jest planowany w oparciu o diagnozę obszaru oraz wyznaczone cele. Znajdąc potrzeby mieszkańców oraz terenu wyznaczono trzy cele szczegółowo opisane w rozdziale VI, które zostaną zrealizowane dzięki wykorzystaniu wyżej wymienionych środków. Podział środków ilustruje załącznik nr 3 – Budżet Lokalnej Strategii Rozwoju.

2. Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR

Środki z budżetu przeznaczone na zrealizowanie zapisanych w LSR celów zostaną rozdysponowane na operacje klasyczne i projekty grantowe.

Budżet LSR stanowi główne źródło finansowania działań zaplanowanych do realizacji w LSR, jest on ściśle powiązany z jej celami i przedsięwzięciami wynikającymi z analizy i diagnozy potrzeb obszaru działania LGD Dobre Gminy opracowanych w rozdziale IV niniejszej strategii.

W ramach celu nr 1 – poprawa dostępu do małej infrastruktury zaplanowano kwotę ok. 1.000.000,00 euro (PS WPR) na przedsięwzięcia związane z rozwojem infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz na działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR.

W ramach celu nr 2 – włączenie społeczne zaplanowano kwotę ok. 1 242.388,13 euro (PS WPR + EFS+) na przedsięwzięcia związane z **wspieraniem gotowości cywilnej na obszarze objętym LSR** oraz utworzenie lub wyposażenie przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu.

W ramach celu nr 3 – wzmocnienie konkurencyjności obszaru zaplanowano kwotę ok. 500.000,00 euro (PS WPR) na przedsięwzięcia związane z podejmowaniem pozarolniczej działalności gospodarczej oraz rozwój przedsiębiorczości.

Tabela 14 Wysokość środków przeznaczonych na realizację poszczególnych przedsięwzięć w ramach LSR (euro) w ramach komponentu „Wdrażanie LSR”.

LP.	CEL	PRZEDSIĘWZIĘCIE	KWOTA
1.	Poprawa dostępu do małej infrastruktury	rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	700.000,00
		działania kształtujące świadomość społeczną nt. ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LSR	300.000,00
2.	Włączenie społeczne	wspieranie gotowości cywilnej na obszarze objętym LSR	992 388,13
		utworzenie lub wyposażenie przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu	250.000,00
3.	Wzmocnienie konkurencyjności obszaru	Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej	500.000,00
		rozwój przedsiębiorczości	
RAZEM			2.742.388,13 euro

Opracowanie własne.

Wsparcie w ramach komponentu „wdrażanie LSR” będzie udzielane w formie ryczałtu w dla zakresów:

- 1) Podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne oraz rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych do wysokości 150 tys. zł; refundacja 65%
- 2) dla projektów w ramach małej infrastruktury turystycznej 40% budżetu dla danego komponentu; refundacja 75%
- 3) projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł; refundacja 100%

X. MONITORING I EWALUACJA

W celu prawidłowej realizacji LSR, LGD będzie na bieżąco monitorowana i poddawana badaniom ewaluacyjnym. Zostaną zastosowane dwa rodzaje ewaluacji – ewaluacja wewnętrzna i ewaluacja zewnętrzna. Ewaluacja wewnętrzna będzie przeprowadzana w I kwartale roku następującego po roku ocenianym i będzie miała za zadanie określić poziom zrealizowania założonych celów i wskaźników, poziom wykonania budżetu, prawidłowość dokonywania wyboru operacji oraz ich zgodności z kryteriami. Ewaluacja zewnętrzna będzie przeprowadzana 1 raz w ciągu całego okresu programowania i będzie miała za zadanie ocenić całokształt pracy Stowarzyszenia, w tym jego organów, pracowników, stosowanych procedur, promocji, przepływu informacji, współpracy, aktywizacji, przedsięwzięć i projektów. Raporty ewaluacyjne będą podawane do publicznej wiadomości m.in. poprzez umieszczenie na stronie www.lgddobregminy.pl

Monitoring realizacji LSR będzie przeprowadzany przez pracowników Biura na bieżąco, w tym: każdorazowo przed ogłoszeniem konkursu i po jego rozstrzygnięciu.

Monitorowanie służy zagwarantowaniu realizacji celów szczegółowych określonych w LSR (monitoring rzeczowy) oraz odpowiedniej absorpcji środków, które są przewidziane na realizację (monitoring finansowy). Mierzeniu postępu realizacji celów służą wskaźniki. Z monitoringiem ściśle związana jest sprawozdawczość, obejmująca zbieranie informacji dotyczących wdrażania strategii z uwzględnieniem celów i działań w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazywanie ich odpowiednim podmiotom.

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Proces monitoringu obejmować będzie:

- a) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR:
 - analiza stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
 - monitorowanie operacyjne na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
 - wykorzystywanie partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowanie społeczności lokalnej w proces ewaluacji),
- b) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Realizacja zadań uzależniona jest od możliwości finansowych Beneficjentów we wskazanych przedsięwzięciach, a także możliwości pozyskania dodatkowych środków z funduszy własnych i zewnętrznych. W zależności od montażu finansowego poszczególnych projektów i realizacji przedsięwzięć prowadzony będzie monitoring rzeczowy i finansowy wskaźników, które zostaną określone dla poszczególnych projektów we wnioskach o dofinansowanie. Wskaźniki będą mierzone raz do roku oraz po zakończeniu projektów. Okresem bazowym, wobec którego porównywane będą zmiany wskaźników rzeczowych będzie rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie LSR. Z kolei monitoring finansowy pozwoli na zebranie informacji o finansowych aspektach realizacji LSR. Umożliwi to dokonanie oceny poprawności wydatkowania środków finansowych. Monitoring ten będzie się odbywać na podstawie danych ze sprawozdań rocznych oraz końcowych. Sprawozdania te będą obejmowały dane o wydatkach poniesionych w okresie objętym sprawozdaniem, wydatkach poniesionych od początku realizacji zadania i stopniu jego realizacji.

Zasady monitoringu:

- a) **partnerstwa i wielopodmiotowości** realizowana przez zapewnienie udziału szerokiego spektrum interesariuszy dostarczających informacji o sytuacji w obszarze wdrażania LSR, utrzymywanie kontaktu ze społecznościami lokalnymi w formie cyklicznie realizowanych spotkań oraz różnych form badań o charakterze ankietowym.

- b) **spójności programowej**– monitoringowi poddane zostaną zmiany sytuacji i wyniki działań na poziomie pojedynczych projektów oraz całych przedsięwzięć, dane ilustrujące osiągnięcie celów LSR oraz zmiany sytuacji obszaru funkcjonowania LGD.
- c) **elastyczności**– długi horyzont wdrażania programu wskazuje na konieczność liczenia się ze zmianami kluczowych czynników decydujących o sytuacji i rozwoju obszaru wdrażania LSR w związku z tym, przewidywane jest modyfikowanie w oparciu o obserwację zjawisk od strony ilościowej, jak również w oparciu o konsultacje z ekspertami z różnych dziedzin oraz z liderami lokalnymi lub innymi interesariuszami,
- d) **ciągłości monitoringu** - monitoring prowadzony jest w sposób ciągły, umożliwiający obserwowanie procesów i porównywanie danych w ustalonych interwałach czasowych oraz w oparciu o dane, które można zbierać i analizować w sposób ciągły i powtarzalny.

Zakłada się, że wdrożenie LSR jest procesem, w którym konieczne jest zapewnienie elastyczności decyzyjnej oraz kontekstowe podejmowanie decyzji odpowiednich do zmieniającej się sytuacji w obszarze funkcjonowania LGD. Niezbędne jest więc stworzenie systemu ewaluacji procesu wdrożeniowego, opartego na wymianie informacji między interesariuszami oraz na systemie monitoringu dostarczającego wiedzy o procesach powiązanych z wdrażaniem LSR.

Do celów ewaluacji należy: śledzenie postępów, określanie relacji między podejmowanymi działaniami a sytuacją na obszarze wdrażania LSR, rozpoznawanie aktywności interesariuszy i beneficjentów, pojawiających się dodatkowych możliwości pozyskania dofinansowania, identyfikacja ryzyk towarzyszących wdrażaniu LSR, podejmowanie działań korygujących w sposobie wdrażania strategii oraz dokonywanie modyfikacji zawartości dokumentu, udostępnianie wiarygodnej informacji interesariuszom (m.in. interesariuszom – uczestnikom oraz beneficjentom), bieżąca identyfikacja uwarunkowań decydujących o realizacji LSR.

Przewiduje się dwa rodzaje ewaluacji:

- a) **ewaluacja wewnętrzna rozumiana jako** ocena stopnia realizacji Strategii i osiąganych oraz osiągniętych efektów dokonywana przez Biuro LGD na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu, wsparta dodatkowymi narzędziami oceny, poddana opinii Walnego Zebrania oraz upubliczniona wśród społeczności lokalnej za pomocą strony internetowej stowarzyszenia.
- b) **ewaluacja zewnętrzna** - realizowana jest w postaci pracy zleconej wykonawcy profesjonalnie zajmującemu się badaniami ewaluacyjnymi.

Ze względu na moment przeprowadzania badania ewaluacyjnego, przewiduje się :

- a) ewaluację ex-ante (przed rozpoczęciem realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem badania jest poprawa jakości planowanej do realizacji operacji, działania, inwestycji,
- b) ewaluacja on-going (w trakcie wdrażania operacji, działania, inwestycji) – celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej,
- c) ewaluacja ex-post (po zakończeniu realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowania środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Kryteria ewaluacji:

1. **Trafność** – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
2. **Efektywność** – ocena poziomu "ekonomiczności" projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów, przy czym przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.
3. **Skuteczność** – ocena stopnia, na ile cele, przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte.
4. **Użyteczność** – stopień zaspokajania potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji.

5. **Trwałość** – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

Tabela 15 Elementy funkcjonowania podlegające ewaluacji:

	Podmiot kontroli	Przedmiot kontroli	Źródła pozyskania danych	Termin kontroli
1	pracownicy Biura LGD	ocena wykonywanych obowiązków wskazanych w umowach	opinia Dyrektora nt. podległego personelu,	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
2	Biuro LGD	ocena funkcjonowania, zgodności z harmonogramem i efektywności pracy Biura przy wdrażaniu LSR	wywiady z wnioskodawcami, członkami LGD	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
3	Stowarzyszenie	ocena jakości partnerstwa, sprawności funkcjonowania LGD, zrealizowanych przedsięwzięć w danym roku kalendarzowym, wraz z oceną wpływu operacji na realizację celów LSR	dokumentacja własna, opinie Zarządu,	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
4	Zarząd, Rada	efektywność pracy organów LGD, sprawność podejmowania decyzji	Dokumentacja własna	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
5	procedury	przestrzeganie procedur oraz regulaminów, efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów	DeskResearch, dane statystyczne GUS opinia Zarządu	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
6	przepływ informacji/plan komunikacji	sposób, skuteczność i użyteczność przepływu informacji oraz sprawność w podejmowaniu decyzji	ankiety	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
7	promocja	skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji	Ankiety, liczba osób biorących udział w spotkaniach informacyjnych	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
8	aktywizacja	efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności,	karta udzielonego doradztwa, rejestr złożonych wniosków, lista obecności.	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
9	współpraca	efektywność i trwałość, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,	karta udzielonego wsparcia, rejestr złożonych wniosków, lista obecności. Liczba partnerstw	do 31 grudnia roku sprawozdawczego

10	przedsięwzięcia, projekty	jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR.	wizje lokalne w miejscu realizacji operacji sprawozdania z realizacji projektów	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
----	----------------------------------	---	--	------------------------------------

Tabela 16 Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:

	Przedmiot badania	Zakres badania	Źródła pozyskania danych	Kryteria oceny	Terminy
1	cele i wskaźniki LSR	stopień realizacji celów i osiągnięcia wskaźników,	analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie CAPI, CATI, CAWI lub IDI z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami, rejestr danych,	trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność, trwałość	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
2	realizowane operacje	stopień realizacji operacji, wpływ na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów, udział społeczności lokalnej		trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność, trwałość	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
3	budżet	efektywność finansowa w stosunku do celów		trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność, trwałość	do 31 grudnia roku sprawozdawczego
4	kryteria i procedury wyboru operacji	jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji		trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność, trwałość	do 31 grudnia roku sprawozdawczego

Okres objęty pomiarem: rok kalendarzowy.

Z przeprowadzonej ewaluacji powstanie raport, który powinien zawierać odpowiednio: wnioski, opinie, zalecenia, ocenę ryzyka.

Tabela 17 Kluczowe kwestie planowania monitoringu

		Czas i okres zbierania danych
Elementy podlegające monitorowaniu	harmonogram ogłaszania konkursów stopień wykorzystania budżetu wskaźniki realizacji LSR działania promocyjne nabory wniosków szkolenia jakość partnerstwa	dane zbierane na bieżąco

Sposób pozyskiwania danych	rejestr danych DeskResearch Statystyki karta udzielonego doradztwa lista obecności dokumentacja własna	dane zbierane na bieżąco
Sposób przekazania danych przez beneficjentów	sprawozdania z realizacji operacji (druki LGD), listy obecności, kopie faktur i przelewów dokumentacja fotograficzna realizacji operacji, inwestycji	dane zbierane na bieżąco

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Pozyskane dane z ewaluacji oraz monitoringu przeprowadzanego w LGD będą wykorzystywane do aktualizacji LSR, procedur lub zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD oraz Biura. W przypadku wykrycia problemów na etapie wdrażaniem LSR lub kosztów bieżących i aktywizacji LGD zamierza opracować i zrealizować program naprawczy. Program ten zostanie stworzony przy udziale pracowników Biura, członków organów oraz pozostałych członków Stowarzyszenia. Wyniki działań oraz przeprowadzanych badań będą publikowane na stronie www.lgddobregminy.pl. Monitoring pozwoli na uniknięcie sytuacji, w której zaplanowane do realizacji działania nie zostaną przeprowadzone lub zostaną przeprowadzone w niedostarczany sposób.

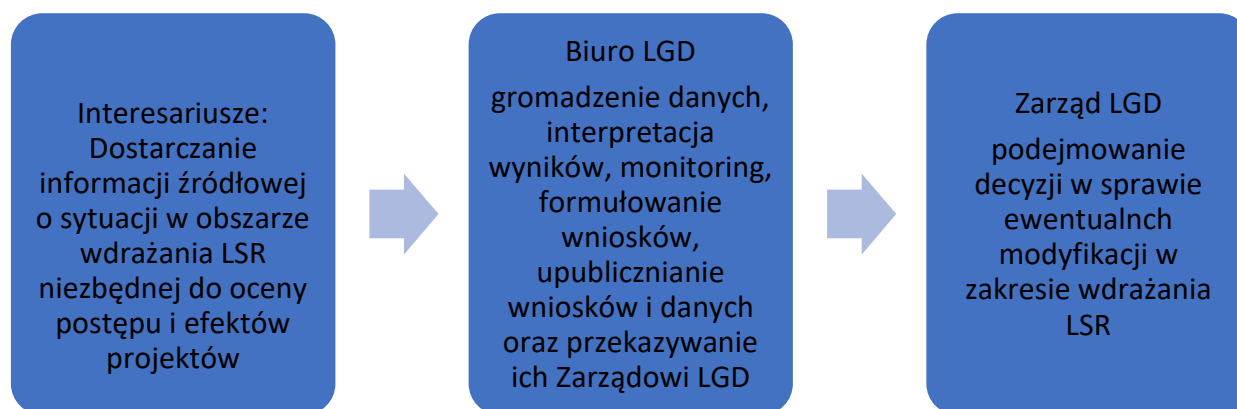
Wdrażanie LSR

LSR wraz z planem działania, celami, przedsięwzięciami i wskaźnikami tworzą funkcjonalny system, który w sposób ciągły określa kierunki koncentracji środków, sposób monitorowania przebiegu procesów rozwojowych wyrażonych założonymi celami oraz proces zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych na poziomie konkretnych i wykonalnych projektów. O spójności i sprawności całego systemu decyduje sposób współdziałania wszystkich partnerów odpowiedzialnych za wdrażanie LSR oraz interesariuszy na poziomie zarządczym, operacyjnym oraz ewaluacyjnym. Taka konstrukcja systemu wdrażania LSR oparta jest o działania właściwych podmiotów oraz ustalone procedury. Ze względu na cel i charakter LSR ma formułę otwartą, tzn. że w przypadku zmiany wymogów prawnych, pojawiania się nowych problemów oraz wykreowaniu nowych projektów będzie aktualizowany.

LSR będzie wdrażany i zarządzany przez LGD DOBRE GMINY. Wdrażanie nowych przedsięwzięć uzależnione będzie od możliwości uzyskania dodatkowych środków finansowych z funduszy zewnętrznych, w tym z Unii Europejskiej. W związku z powyższym zakłada się otwartą formułę wdrażania, umożliwiającą dokonywanie niezbędnych korekt i zmian celem optymalnej i skutecznej realizacji zadań.

System monitorowania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Proces planowania LSR wymaga ustanowienia mechanizmu monitorowania, który pozwoli na bieżącą ocenę postępu prac wdrożeniowych oraz okresową weryfikację realizowanego programu. Monitoring dostarcza informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażanych projektów umożliwiając ich ocenę. Jest procesem systematycznego zbierania i analizowania danych pod względem ilościowym i jakościowym na temat wdrażanych projektów w ramach planu, w aspekcie finansowym i rzeczowym. Dla oceny skuteczności Programu za podstawę przyjęto postęp w realizacji poszczególnych projektów za pomocą wskaźników.



Lokalna Strategia Rozwoju dla LGD Dobre Gminy została sformułowana przy aktywnym udziale mieszkańców i podmiotów lokalnych, które udostępniły posiadane informacje na temat sytuacji obszaru funkcjonowania LGD. Na etapie wdrażania (i monitoringu) kontakty z tymi podmiotami będą utrwalane i rozwijane w celu korzystania z możliwie bogatego źródła informacji o zachodzących procesach wdrażania LSR. Dane do opracowania strategii pozyskiwane były od wydziałów poszczególnych gmin – członków stowarzyszenia, partnerów społecznych, podmiotów ekonomii społecznej, instytucji kultury, sportu, oraz instytucji miejskich/publicznych (w zakresie kompetencji poszczególnych jednostek), a także instytucji kultury, organizacji pozarządowych oraz pozostałych interesariuszy. Monitorowanie ma na celu zapewnienie zgodności realizacji projektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami oraz wspomaganie procesu decyzyjnego. Dla skutecznego prowadzenia monitoringu realizacji Strategii zakłada się:

- systematyczne zbieranie ilościowych i jakościowych danych obrazujących zmiany realizacji projektów,
- porównywanie stanu rzeczywistego z przyjętymi wcześniej założeniami,
- analiza danych i podejmowanie ewentualnych działań zaradczych,
- zaangażowanie podmiotów wdrażających, które uczestniczą w realizacji projektów,
- wyznaczenie ze strony każdego podmiotu wdrażającego osób odpowiedzialnych za zbieranie danych.

Tabela 18 Harmonogram monitoringu

	FORMA	OKRES
SPRAWOZDAWCZOŚĆ	Do 15 lutego roku następnego – sprawozdania cząstkowe przygotowywane przez biuro LGD - do 30 marca roku następnego – sprawozdanie z realizacji LSR.	Co roku – pierwszy do 30 marca 2024 r.
MONITORING	do 30 marca co dwa lata – raport na podstawie wskaźników realizacji celów. Wartości zbierane przez Biuro LGD oraz beneficjentów zewnętrznych raz na dwa lata.	Co dwa lata - pierwszy do 30 marca 2024 r.
EWALUACJA	Bieżąca analiza wpływu podejmowanych działań na realne zmiany sytuacji obszaru.	Korekty LSR będą wprowadzane w miarę potrzeb.

Wykonanie oceny LSR zarówno na etapie oceny okresowej, jak i oceny końcowej projektu zakłada wykorzystanie metodyki oceny planowanych działań wg następujących kryteriów ogólnych:

- ocena społecznego oddziaływania - poprawa jakości życia mieszkańców, zmiana wizerunku LGD
- ocena ekonomicznego oddziaływania: inicjowanie nowych działalności gospodarczych, wzrost stopnia zainwestowania terenów, wzrost liczby miejsc pracy, poprawa kwalifikacji zawodowych, tworzenie nowej oferty usług turystycznych, tworzenia stref zieleni urządzonej, zagospodarowania przestrzeni publicznych.

W przypadku projektów innych niż własne Beneficjent po zakończeniu realizacji projektu złoży sprawozdanie końcowe. Biuro LGD na tej podstawie sporządzać będzie okresowe raporty monitoringowe z realizacji całego LSR. Sprawozdania okresowe z realizacji LSR będą publikowane na stronie internetowej LGD www.lgddobregminy.pl

Corocznie Biuro LGD przedstawi Zarządowi LGD sprawozdanie z realizacji LSR, wg następujących punktów:

- a. postęp prac w stosunku do założeń (plan działania),
- b. przegląd nowych wniosków, projektów oraz inne sygnały społeczne,
- c. aktualizacja planów działania na podstawie pkt a) i b),

Celem ewaluacji jest określenie faktycznych efektów zrealizowanych projektów w ramach LSR. Ocena dotyczyć powinna w szczególności:

- kryterium skuteczności - ustalenie czy cele Programu, określone na etapie programowania, zostały osiągnięte,
- kryterium efektywności - porównanie zasobów finansowych zaangażowanych przy realizacji Programu z rzeczywistymi osiągnięciami Programu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania,
- kryterium użyteczności - ocena faktycznych efektów Programu na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych w Strategii potrzeb i problemów.

Okresowo przedstawiana ewaluacja podczas Walnego Zebrania LGD będzie się odbywała według następujących punktów:

- postęp prac w stosunku do założeń (plany działania),
- przegląd nowych wniosków, projektów oraz innych sygnałów społecznych,
- aktualizacja planów działania.

Ewaluacja ex post

Ewaluacja ex post jest dokumentem, który posłuży do rozliczenia wyników prac związanych z wdrażaniem LSR. Ewaluacja ex post zostanie przygotowana przez Biuro LGD. Dokument powinien zawierać zestawienie najważniejszych wniosków ze sprawozdań rocznych prowadzonych przez cały okres obowiązywania LSR. Ewaluacja powinna zawierać dane na temat sytuacji społeczno – gospodarczej, które stanowiły podstawę opracowania diagnozy LGD. Takie zestawienie pozwoli na wykazanie efektów, które zostały osiągnięte dzięki podjętej interwencji. Raport zostanie przekazany Zarządowi LGD oraz upubliczniony.

Spis tabel:

Tabela 1 Wykaz dokumentów o charakterze decyzyjnym	5
Tabela 2 Użytkowanie powierzchni na terenie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy”	7
Tabela 3 Zaplecze turystyczne. Stan na 31.12.2022	15
Tabela 4 Mała infrastruktura. Stan na 31.12.2022	16
Tabela 5 Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminach Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dobre Gminy” – stan na 31.12.2020	18
Tabela 6 Udział ludności w wg ekonomicznych grup wieku ludności ogółem” – stan na 31.12.2020	19
Tabela 7 Struktura ludności wg wieku” – stan na 31.12.2020	19
Tabela 8 Struktura ludności wg wieku” – stan na 31.12.2020	19
Tabela 9 Struktura wykształcenia ludności w gminach” – stan na 31.12.2020	22
Tabela 10 Bezrobocie stan na 31.12.2022	22
Tabela 11 Rolnictwo. Stan na 31.12.2022	22
Tabela 12 Zgodność celów LSR z dokumentami strategicznymi innego szczebla:	28
Tabela 13 Spójność, komplementarność i synergia obszaru, zasobów i podmiotów obszaru LSR.	31
Tabela 14 Wysokość środków przeznaczonych na realizację poszczególnych przedsięwzięć w ramach LSR (euro) w ramach komponentu „Wdrażanie LSR”.	45
Tabela 15 Elementy funkcjonowania podlegające ewaluacji:	49
Tabela 16 Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:	50
Tabela 17 Kluczowe kwestie planowania monitoringu	50
Tabela 18 Harmonogram monitoringu	52